

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

GOD. XXVII.

LIPANJ 1931.

BROJ 6.

Nj. Vel. Kraljica u Vranjači

Prekrasna spilja Vranjača kod Dugopolja kraj Splita, koju je HPD podružnica »Mosor« prije 2 godine dolično uređila i predala javnosti, imala je 23. V. o. g. vrlo svečan i važan događaj. Toga dana Nj. Vel. Kraljica, prijestolonasljednik Petar, kraljević Tomislav i knez

Fotosekcija HPD. „Mosor“, Split

VRANJAČA: NJ. VEL. KRALJICA ULAZI U SPILJU

Aleksandar, u pratnji dvorske dame gđe Srškić, adjutanta g. pukovnika Pogačnika i nastavnika prof. Kostića, krenuli su u 3 s. automobilima iz Splita preko Solina, Klisa, Dugopolja i Kotlenica do te najljepše naše spilje, da je razgledaju.

Članovi »Mosora« bili su u planinarskoj opremi razmješteni na svim raskršćima, da visokim gostima pokažu smjer puta do Vranjače.

Na terasi pred samom pećinom dočekao je Nj. Vel. Kraljicu predsjednik »Mosora«, g. prof. Girometta, koji je u ime društva pozdravio Nj. Vel. Kraljicu i Njihova Visočanstva. Nj. Vel. Kraljica

srdačno se rukovala sa g. Girometтом, koji je bio vodič visokim gostima po pećini.

Jos prije ulaza Nj. Vel. Kraljica se interesirala za otkriće i uređenje spilje, za meteorološke, hidrološke i faunističke prilike, koje u njoj vladaju; a kad je silazila po stubama u veličanstveni atrij, bila je ugodno iznenadena vanrednim prizorom pa je s velikim zanimanjem saslušala razlaganja g. prof. Giromette o postanku Vranjače kao i o predistorijskim nalazima, što su obreteni u samom atriju (odломci zemljane posude, koja pripada neolitskoj dobi).

Prošavši uski klanac visoki gosti stupiše u podzemni dio Vranjače, gdje su članice i članovi upravnog odbora »Mosora« bili postavljeni na svim prelazima držeći u ruci sigurnosne svjetiljke. Čim je Nj. Vel. Kraljica stupila u velebnu dvoranu, ostala je ushićena divnim scenerijama, koje je Priroda ovdje kroz duge vijekove isklesala. Ugledavši o gromni stup, koji je kalcitnim kristalima tako posut, da izgleda kao da je urešen bezbrojem dragulja, Nj. Vel. Kraljica je uskliknula:

»A, TO JE UPRAVO VELIČANSTVENO!«

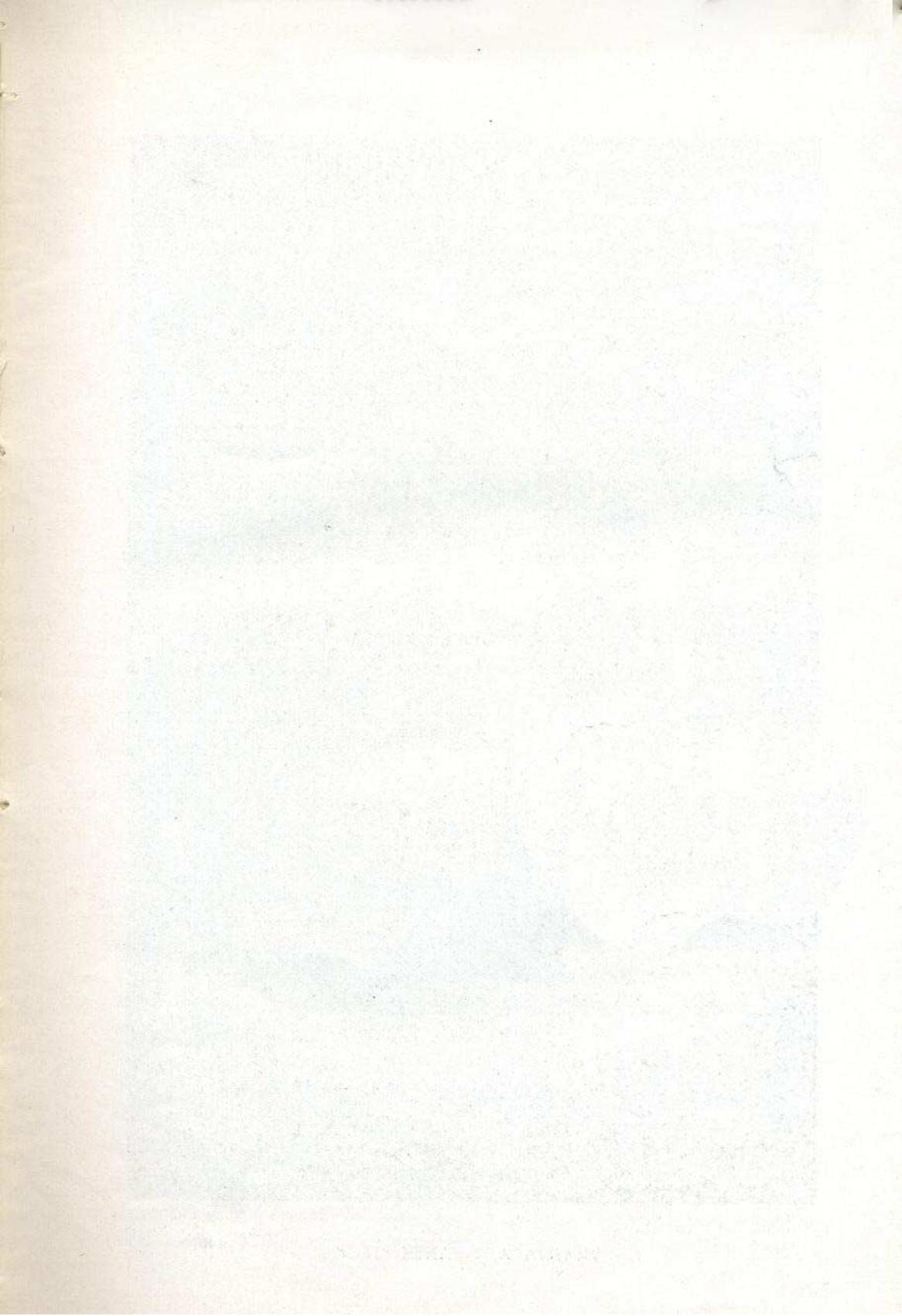
Po izričitoj želji Nj. Vel. Kraljice visoki su gosti bili provedeni kroz čitavu pećinu sve do dijela, odakle se može promatrati najdublji procijep (škrip). Nj. Veličanstva ugodno se dojmilo, kad je čula, da će se kroz kratko vrijeme provesti radnje, koje će omogućiti prilaz u dublje prostorije, štono po svoj prilici postoje.

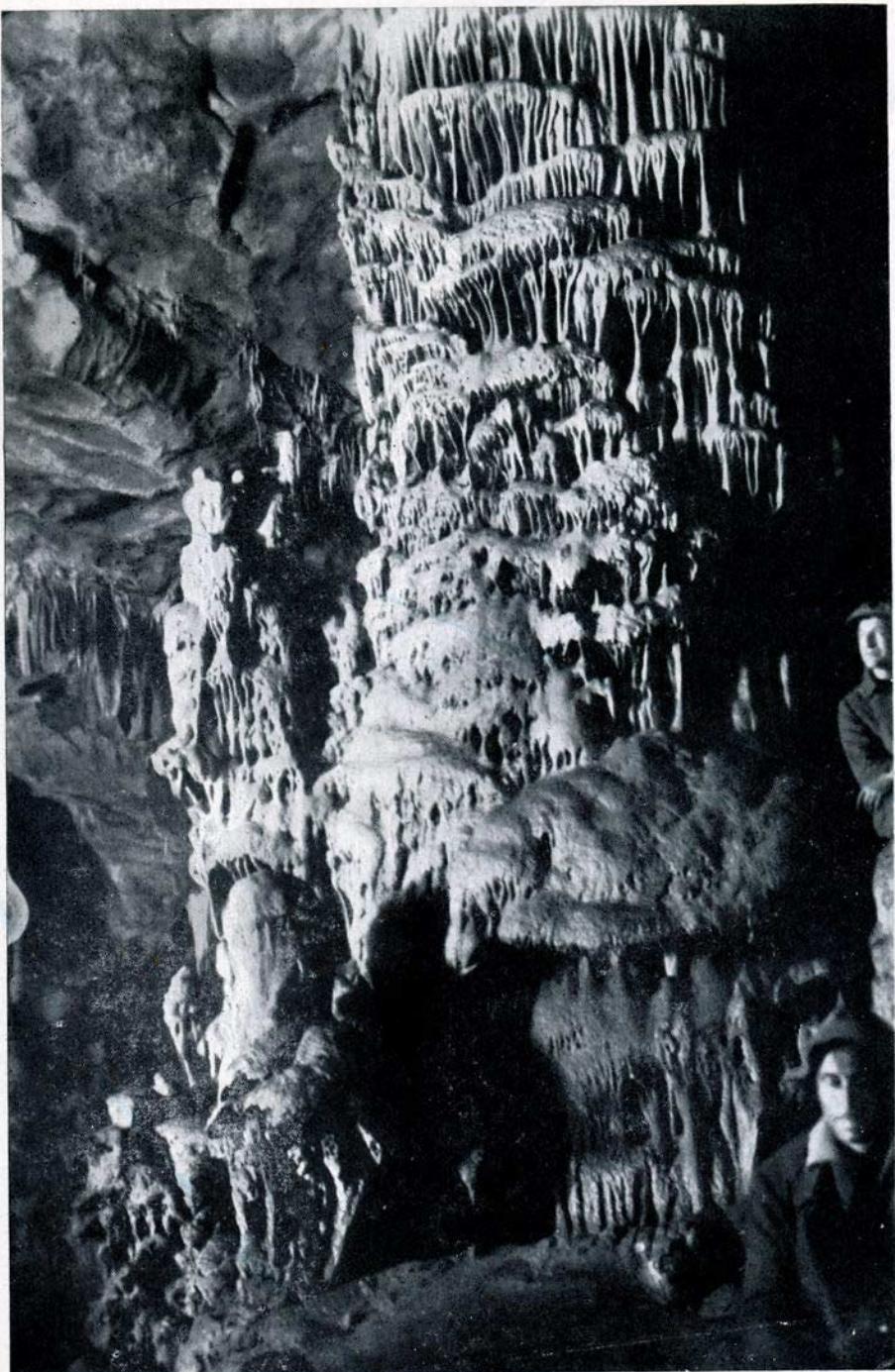
Kad su gosti došli na veliki plateau, odakle se može jednim pogledom obuhvatiti čitava čarobna unutrašnjost Vranjače, planinarka gdica Katica Ilić zapjevala je iz najdubljeg dijela jame »Ave Maria« od Gounoda. Nj. Vel. Kraljica velikom je pažnjom saslušala ovu divnu pjesmu, otpjevanu milozvučnim, toplim i školanim glasom, pa je na koncu izrazila zadovoljstvo, propitavši se za ime mlade pjevačice i škole, koju je dosad polazila.

Uzlaz iz pećine uslijedio je laganim tempom s razloga, što je Nj. Vel. Kraljica s velikim interesom razmatrala različne čarobne motive i spiljske detalje, što se svuda naokolo nižu u nepreglednom broju pa se u svijetlu električnih sijalica bliješte, trepere i svjetljucaju, kao da je sva pećina ukrašena milijunima divotnih dragulja.

Pri izlazu iz pećine predsjednik je »Mosora« zamolio Nj. Vel. Kraljicu, da bi blagoizvoljela počastiti svojim potpisom spomen-knjigu »Mosora«. Odvrativši: »Veoma rado« Nj. Vel. Kraljica upisala je najprije svoje ime, a zatim pozvala prijestolonasljednika Petra, da se i on upiše.

Od izlaza iz pećine do automobila Nj. Vel. Kraljica promatrala je planinu Mosor i interesirala se za tok radnja u Planinarskom Domu na Mosoru, kao i za broj članova HPD podružnice »Mosor«. U svom

VRANJAČA: TITANSKI STUP

Fotosekcija HPD „Mosor“

izvještaju o društvenom radu g. Girometta je spomenuo i nastojanje »Mosora« oko unapređenja sela Kotlenica. Poslije uređenja Vranjače društvo se zauzelo kod nadležnih vlasti, da se u selu sagradi školska zgrada, koja se već počela zidati; da se izgradi čatrnja, provede pošumljenje šire okoline Vranjače i dovrši automobilska cesta između Kotlenica i Donjeg Doca, koja se smatra žilom kucavicom čitavog sjevernog mosorskog područja. Nj. Vel. Kraljica s velikim je interesom i zadovoljstvom saslušala taj referat i pokazala naročito zanimanje za radove oko pošumljivanja, koji se na inicijativu i uz suradnju »Mosora« provode. Tim povodom rekla je predsjedniku »Mosora«:

**NEKA I U BUDUĆE BUDE VAŠIM PLANINARIMA
NAJVEĆE NASTOJANJE I NAJVIŠI PONOS: POŠUMLJIVANJE GOLOGA DALMATINSKOGA KRŠA!«**

Prije odlaska Nj. Vel. Kraljice okupili su se oko automobila članovi upravnog odbora »Mosora«. Nj. Vel. Kraljica još je jedamput istakla svoje zadovoljstvo, što je mogla da vidi ovaj lijepi kraj i njegove čari. Predsjednik »Mosora« toplim je riječima izrazio Nj. Veličanstvu zahvalnost svoju i društva »Mosora« na tolikoj pažnji, koju je Nj. Vel. pokazala posjetivši pećinu.

Kad su automobili krenuli prema Dugopolju, planinari su visoke goste burno pozdravili. Nato su se planinari popeli na brežuljke, sa kojih se pruža vidik prema cesti, i dugo pozdravljali maramama i rukama, a visoki im gosti odzdravljali, dok nisu zamakli.

Na povratku iz pećine Nj. Vel. Kraljica zaustavila je kola na otvorenom polju i sa kraljevićima sašla na malu livadu, gdje su se odmorili. Seoska djeca i pastiri okupili se oko njih i priredili im spontanu srdačnu manifestaciju. Prijestolonasljednik Petar ušao je u krug seoske djece, poveo s njima razgovor i darovao ih slatkisima.

Iz Dugopolja visoki gosti krenuše u Split, kamo su na Meje stigli oko 6 i po sati. Bili su očito razdragani ovom prijatnom ekskurzijom i vidicima romantičnih krajeva, što okružuju divnu vranjačku pećinu. Ona je dragocjeni biser splitske okolice i s okolišnim radovima oko pošumljivanja krša predstavlja visok stepen kulture, što je počela da prodire u ove krajeve požrtvovnošću članova »Mosora«.

ŠUGARSKA DULIBA

Malo je naših planina, koje u svojim prirodnim ljepotama pokažu toliko detalja, koliko ih pokazuje Velebit u cijeloj svojoj protegi od Vratnika do Zrmanje. Ti su detalji u Velebitu tako brojni, da će se izmijeniti generacije i generacije planinara, dok ih obidu i dok njihove prirodne vrednote i izvanredne ljepote upoznaju i širi slojevi planinara. Istina, ovakvo detaljno upoznavanje naše najljepše planine traži od nas velikih žrtava koliko na vremenu i novcu, toliko i na fizičkoj snazi, jer su baš krajevi Velebita, koji su bogati detaljima, zasada teško pristupačni i bez stalnih naselja i planinarskih uredaba. Prilike su se u tom pogledu u sjevernom dijelu Velebita već znatno poboljšale, otkako je Hrvatsko Planinarsko Društvo izgradilo kuću na Vučjaku i na Rožanskim Kukovima, pa je time već znatno olakšan detaljan rad u tome dijelu Velebita. Još je veće olakšanje nastupilo izgradnjom upravo idealnih planinarskih putova po tome dijelu Velebita, kao i po dijelu srednjeg Velebita oko Stirovače, Šatorine i Dabara, koje je putove izgradila Direkcija šuma na Sušaku u zajednici sa Hrvatskim Planinarskim Društvom pod vodstvom odličnog stručnjaka i oduševljenog planinara g. ing. šumarskog nadsavjetnika Premužića. Nadamo se, da će obje te institucije pod vršnim vođenjem g. Premužića nastaviti svoj započeti rad i u srednjem i južnom Velebitu, kako bismo i tamo mogli doći do onih prekrasnih današ nažalost teško pristupačnih gorskih detalja. Naša revna podružnica »Visočica« u Gospicu započela je taj rad sagradivši lijepi planinarski dom na Visočici, no to je premalo kao uporište za onaj golemi dio južnog Velebita, koji je prostorno najveći, a i obiljem detalja najbogatiji. No što nije sada, može biti u skoroj budućnosti u kojoj je predviđena i izgradnja planinarskog skloništa na Tadinoj Glavici, čime bi taj dio Velebita dobio opet jedno zgodno uporište za detaljan rad od Dolaca do Sv. Brda. Izvođenjem pak projektiranih putova u srednjem i južnom Velebitu bit će potvrdjeno olakšan rad oko detaljnog upoznavanja prirodnih krasota Velebita.

Obiljem vanrednih detalja odlikuje se poglavito primorska strana Velebita sa svojim golim i strašnim kršom, koji na dodiru sa nadgorjem stvara bezbroj varijacija između tipičnog krša i blagih slikovitih scenerija visokog nadgorja. Na toj crti između 700 m i 1200 m apsolutne visine diljem primorske strane nalazimo bezbroj detalja, koji su bitna karakteristika ne samo za primorsku stranu Velebita nego za cijeli gorski masiv Velebita uopće. Ti detalji su upravo specifična karakteristika Velebita, oni su faktor bez kojega

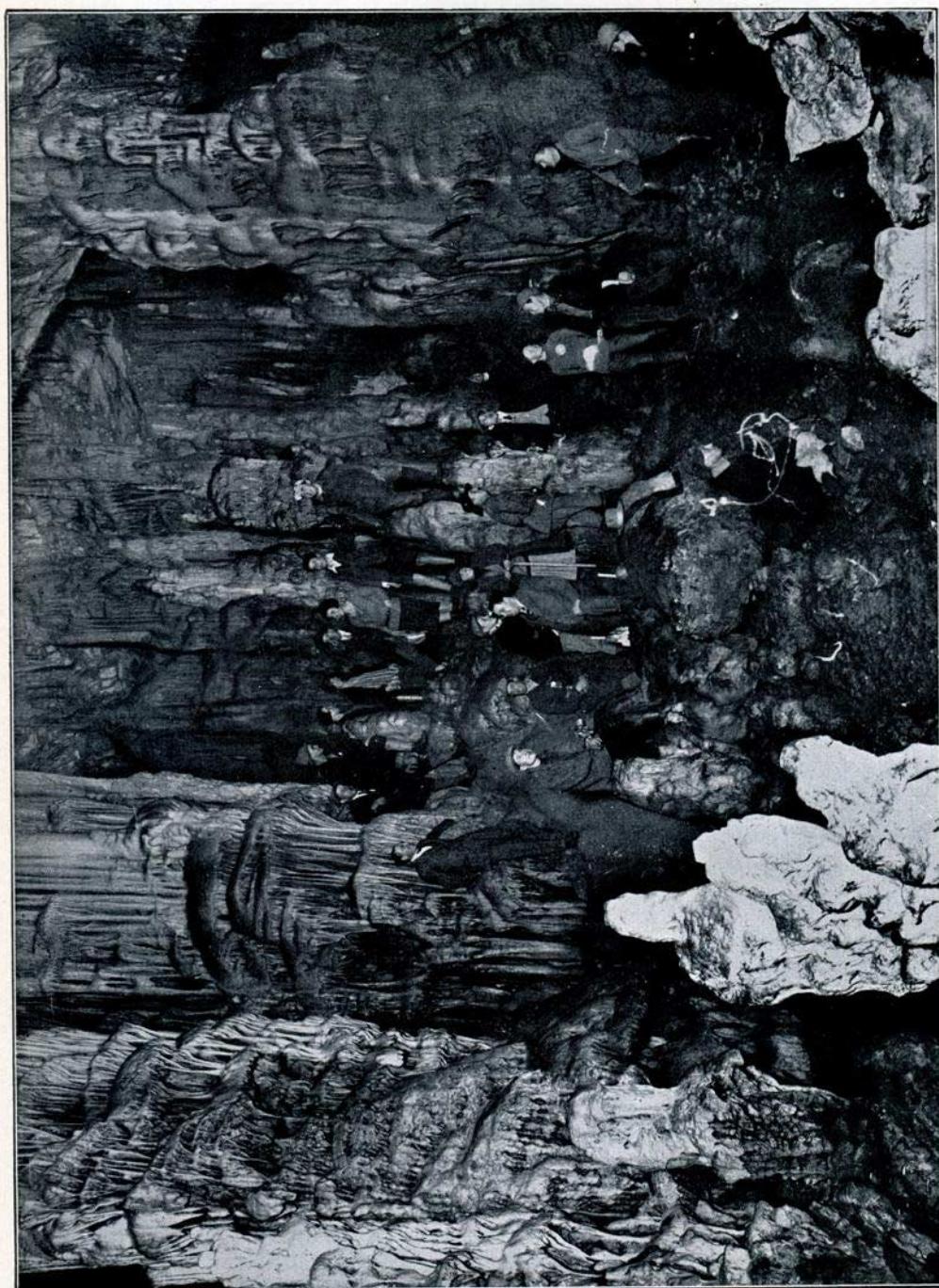
ne bi bio Velebit — Velebit, oni su faktor koji ga bitno izdiže iznad svih ostalih gorskih sklopova dinarskog sistema. Ne mislim time reći, da su ostali dinarski sklopovi manje lijepi; naprotiv mnogi od njih kao Prenj, Čvrsnica, Volujak, Maglić, Bioč, Durmitor u svojoj su izgradnji klisura i strmih litica impozantniji od Velebita, dok su drugi kao Mosor, Biokovo, Dinara, Orjen, Lovćen u svojoj specifičnoj ljepoti zasebni tipovi dinarskog sistema sa pretežnim razvojem golog, strašnog i neprohodnog krša.

U čemu sastoji dakle ta specifična i bitna osebina Velebita, koja mu daje ono, po čemu ćemo odmah raspoznati karakter starca Velebita? To su u prvom redu bezbrojni zasebno po prirodi modelovani kukovi, koji se šire duž gore spomenute crte počevši od romantičnih i rastrgnih Rožanskih Kukova preko Zelenograđa, Strogira, Turskih Vrata, Trnove, Čičkove i Orbazove Glave na lijepi Bačić Kuk, pa odavle preko Rujičina i Čelinca Kuka na nazubljeni greben Kize, odakle prelazimo na osebujnu Simonovića Stapiju, pa dalje na značajan Čučavac na Splovini, Trozub na Splitvini, Podgrizeni Kuk, Jeličin Kuk, Stapić pa da se konačno zaustavimo na grebenu Tulovih Greda sastavljenom od cijelog niza kukova. Druga značajna karakteristika Velebita su njegova zasebno razvijena polja, koja su po svom položaju uvijek smještena tako, da su unaokolo zaokružena dijelom kukovima, dijelom pak visokim vrhuncima. Ta su polja od zasebnih prirodnih ljepota, pa daju uvijek sa svojim okolišem skladnu i harmoničnu sliku, a uz to zasebnu karakteristiku tomu dijelu Velebita. Bezbroj je tih ravni porazmješten diljem te strane Velebita počevši od prostranih Dundovića poda, Bilenskih poda, preko Marama, Sinokosa, Mliništa, Radlovcia, Došen-, Ravnog i Crnog Dabra, Oštarijskog polja, Šugarske Dulibe, Stapine, Medenog Dola, Malog i Velikog Rujna, pa konačno u kulminaciji ljepota svih ravni istočno od Tulovih Greda u divnim i romantičnim ravnima Lađe, Čabera, Puči i Prosenjaka, koji su unaokolo okruženi bezbrojem najbizarnijih kukova i drugih morfoloških forma, kojima ima rijetko gdje premca nesamo u dinarskom gorskому sistemu, nego sigurno u svim gorama kontinenta. Uz ove dvije bitne oznake nalazimo još bezbroj dolaca i dočića od kojih svaki za sebe čini jednu cjelinu, jednu značajnu i punu divlje gorske ljepote sliku koja nam ostaje nezaboravna cijelog života. — Među najbogatije krajeve Velebita detaljima ide bezuvjetno kraj od Karlobaga do Starigrada pod Velebitom. Iako nam se taj dio Velebita gledan s mora prikazuje kao ljt i neprohodan krš, što on uistinu i jest, ipak kod detaljnog proučavanja daje nam

neobično obilje tako fino niansiranih pojedinosti kao možda nijedan drugi dio Velebita. Istina je, za taj se kraj može s punim pravom reći, da je neprohodan, jer na cijelom tom velikom prostoru od Karlobaga do Starigrada ne nalazimo niti pedlja građene ceste ili puta, nego smo na našem planinarenju vezani na uske stazice i kozje putove, koji vrludaju između bezbroja ponikava, dolova i dočića i strmih kamenitih litica, brojnih kukova, uskih grebena i nazubljenih škrapa koje daju zasebnu plastiku tome terenu. Uz teško provlačenje po tim krševitim stazama prati nas diljem toga prostora potpuno pomanjkanje zdrave pitke izvor vode, što je posljedica onog ljutog, rastrganog i poput rešeta rasklimanog krša. Tek kada stignemo do rijetko rasijanih stanova, možemo dobiti čašu sniježnice, ili nakapnice iz kamenice, a u mnogim slučajevima i čašu dobrog ovčjeg ili kozjeg mlijeka. Pa unatoč svim tim neprilikama i fizičkom naporu što ga iziskuje planinarenje u tome kraju, držim da nema pravog planinara koji ne bi u onim detaljnim ljepotama našao potpunu odštetu za svoju muku i trud.

U tome dakle na oko najlučem kršu Velebita nalazi se kao detalj pun prirodnih krasota Šugarska Duliba sa svojim zanimljivim i lijepim okolišem. Riječ »Duliba« u samom nazivu upućuje nas već sama po sebi, da je to oveća ravan, koja se nalazi na graničnoj crti između Podgorja i Nadgorja Velebita. Ovaj njezin granični položaj u visini od po prilici 1000 m absolutne visine razlogom je da ovdje iznenadno nalazimo tako pitome i blage oblike, gdje smo još čas prije hodali po tvrdom i ljutom kršu. Nagli prelaz od oštrih morfoloških oblika u blage oblike tražiti nam je u sastavu kamenja, koje izgrađuje taj kraj. Od južnog ruba Šugarske Dulibe prema moru izgrađen je cijeli kraj od vapnenaca i kršnika donje i gornje krede iz srednjeg razvojnog doba naše zemlje, dok su sama Šugarska Duliba i njen sjeverni okoliš izgrađeni od vapnenaca jurske formacije iz srednjeg razvojnog doba zemlje, ali su ti vapnenci geološki stariji od vapnenaca i kršnika donje i gornje krede. Gornjokredni vapnenci debelo su uslojeni pa izgrađuju dosta široku zonu počevši od krševite obale do po prilici 800 m absolutne visine. Na njih se naslanja nešto uža zona donjokrednih gromadasto razvijenih kršnika koji sežu sve do južnog ruba Šugarske Dulibe, pa su od njih sastavljeni i svi vrhovi koji se nalaze južno Šugarske Dulibe. I vapnenci i kršnici su vrlo tvrdi i jedri pa su vrlo otporni protiv utjecaja razornih snaga meteornih voda, što je razlogom da se nejednolično troše, a kod toga se stvaraju oni značajni kukovi i ostali preražni oblici. Kako su radi boranja kod dizanja velebitske trupine isprekrižani brojnim pukotinama, to sve oborinske vode koje panu na njihovu površinu odmah otječu tim rasjelinama u dubinu, odnoseći

Foto: D. Stiller, Split

VRANJACA: SREDNJI DIO SPILJE

kod toga sobom i ono malo humusa što se površinski stvara rastvorbom. Posljedica je svih tih faktora, da na području tih vapnenaca i kršnika ne nalazimo gotovo nikakve vegetacije, a ono što dolazi to je kržljavo radi slabe gotovo nikakve hrane i posvemašnjeg pomanjkanja vlage. Eto, to su razlozi, da je taj kraj tako strahovita kamena pustinja, koja nas plaši svojom bezvodicom i nepreglednim kamenitim morem.

Drugačije su prilike na samoj Šugarskoj Dulibi i njenom sjevernom okolišu. Taj je kraj izgrađen, kako smo rekli, od jurskih tanko pločastih vapnenaca koji su iz istih razloga kao i oni kredni posve rasklimani i rastrgani u manje ploče i komade, pa su i po svom mineraloškom sastavu lakše podvrženi razornom djelovanju oboaminskih voda, te se kod njihove rastvorbe stvara kud i kamo više humusa, kojega oborinske vode ne mogu naglo odnijeti, jer se novom rastvorbom stvara drugi na kojem vegetacija odmah zauzima svoje stanište. Većoj količini humusa pridonosi i jaka vлага i dulje ležanje snijega u tim visinama, kao i okolnost što su između slojeva vapnenaca uslojeni dolomiti koji se vrlo lako troše, stvarajući tako veće količine humusa. Ti su dakle faktori razlogom što je Šugarska Duliba onako pitoma, puna zelene i sočne trave i brojnog visokogorskog bilja među kojim se nalazi dosta često i takvog, koje je rijetko u našoj visokogorskoj flori. Sa sjeverne strane okružena je Duliba lijepom bjelogoričnom šumom u kojoj prevladava bukva, dok je s ostalih strana okružena golim vrhuncima.

Šugarska Duliba nalazi se točno sjeverno od primorskog mjesta Šugarja, na visini od po prilici 1000 m, s juga je štiti goli i krševiti Saljev Kuk 1194 m, prema jugoistoku produžuje se u duboku udolicu iznad koje se uzdiže duga i strma trupina Velikog Stolca 1401 m koja je u donjem dijelu obrasla niskom bukovom šumom a iznad nje su bujne košanice pune razne flore, pa se po površini njihovoj nalaze razbacani niski tamno zeleni grmići gorske borovice (*Juniperus nana*) ili kako je tamo narod zove klečika. (Dr. M. Hirtz: »Hrv. Plan.«, god. XXII., br. 10.). Sama pak glavica Velikog Stolca gola je i krševita pa se iz daljine bijeli kao da je pokrivena vječnim snijegom. Prema sjeveru se uzdiže glomazna Siljevac 1452 m, koja je dobila svoje ime po nekoj ljekovitoj travi zvanoj siljevini, a koja je u pretežnoj česti obrasla lijepom bjelogoričnom šumom. Na zapadu se ustrmio karakteristični Milkovića Krug 1342 m koji je dobio svoje ime po tome, što mu po prilici sredinom glavice polazi unaokolo kao neki debeli kameniti prsten koji je nastao od debelo uslojenog vapnenca tako, što je iznad i ispod toga sloja vapnenac jače rastrošen i otpran, a taj je dio ostao poput kakva obruča koji opasuje unaokolo cijeli briješ.

Podnožje mu je obrasio lijepom bukovom šumom na ivici koje se smjestio slikoviti i lijepi Milkovića stan. Na sjevernom dijelu Dulibe nalazi se velika zgrada državne lugarnice, u kojoj su dva stana za lugare, no za prevrata razrušen je pretežni dio zgrade tako, da je sada samo jedan dio nastanjen. Lugarnica može služiti kao uporišna točka za okolišne ture, pa se u njoj može stanovati uz dozvolu Direkcije šuma na Sušaku, a dobije se i skromna opskrba kod tamošnjeg lugara. Vode ima dobre u nakapnici, a ima na sjeverozapadu od lugarnice i duboka sniježnica u kojoj je snijega preko cijele godine. Osobito je lijepo iz jutra na Šugarskoj Dulibi, kada se sunce digne toliko, da osvjetli okolišne gole glavice, koje dobiju onda zlatno žutu boju, a košanice i šume cakle se u milijunima kapljica obilne rose prelijevajući se šarolikim duginim bojama. A tek u predvečerje kakvi je okoliš Šugarske Dulibe kada sunce na zalazu obojadiše grimiznom bojom gole glavice Velikog Stolca, Saljevog Kuka i Krivog Kuka, a sama Duliba kada se zaodjene u veo tanke i prozračne sivo modrikaste maglice, iz koje se postepeno uvlače tamni obrisi udolica sa još tamnjom pozadinom šume koja uzbibana tihim večernjim lahorom sablasno šapće svoje skrovite tajne, od česa nas u onoj divljoj samoći podilaze trnci, pa ta tajanstvenost prelazi od šume na nas tako, da i nehotice počnemo i mi međusobno šaputati, da ne povrijedimo onaj veličanstveni mir i večernji ritam lahora.

Od obližnjih uspona osobito je lijep uspon na nedaleki Veliki Stolac preko niske bukove šume na cvjetne košanice, a sa ovih na golu glavicu Stolca. Razgled sa glavice Stolca vrlo je opsežan koliko prema morskoj toliko i prema kopnenoj strani. U smjeru jugoistočnom vezuje se za greben Velikog Stolca čudni Krivi Kuk, pa zeleni greben Malog Stolca 1262 m, dalje istim se smjerom uzdižu zvjezdoliki uski grebeni Panasa 1261 m i Jabukovca 1127 m, dok se prema istoku ustrmljuje glavica Debelog Kuka 1271 m i Poljane 1442 m, na koju se veže prema sjeveru dugi greben Samara 1586 m, koji su opet uvalom Ravnog Samara vezani za greben Vele Klepetuše 1450 m, a ova uvalom Divolenga na greben Golog Vrha. Prema zapadu zatvaraju nam pogled Goli Vrh 1451 m, Siljevača 1452 m, Milkovića Krug 1342 m, a između Stolca i tih brda uvalilo se dugačko i duboko šumom obrasio Šugarsko Korito. Osobito je lijep pogled prema moru, gdje pod nama vidimo svu golet toga dijela Velebita, ali ujedno i to, da ta golet ima svojih oaza koje se zelene poput kakvih sitnih mrlja na arku bijela papira. A tamo dalje kupa se bijela trupina dugog i uskog otoka Paga u azurnom modrilu divnoga Jadrana, koji daleko na horizontu iščezava u tamno-

modrim maglama, dok mu se površina uzbibana laganim vjetrićem ljeska u bezbroju zlačanih valića osvijetljenih jakim srpanjskim suncem.

Nasuprot Velikom Stolcu nalazi se druga lijepa točka razgleda u okolišu Šugarske Dulibe: Saljev Kuk, koji dijeli od Stolca duboka udolica obrasla niskom bukovom šumom. Od Šugarske Dulibe prelazi se preko niskog grebena u duboku i prostranu ponikvu i njezinom južnom stranom dolazimo na podnožje Saljeva Kuka. Kroz usku crtu niske bukove šume uspnemo se sjevernom stranom na sam vrh s kojega je osobito lijep pogled na primorsku stranu, jer dominira krajinom primorskog. Ono, što nam je bilo od Stolca daleko i nejasno, odavle je sve kao plastični profil na stolu. Tu se jasno razabiru razni dolovi i zelene ponikve sa jednostavnim stanovima Devčića, Pavičića, Barića i drugih, kako su se silom utisnuli u ono golo i razlomljeno stijenje, da bar donekle dadu života i neke promjene onoj pustoj, krševitoj i strahotnoj kamenoj pustinji. Napose se ističe pogled prema golim glavicama Panasa i Jabukovca, njihovim južnim uskim zrakastim grebenima odijeljenim dubokim i širokim rastrganim ponikvama, koje daju tome kraju neki kozičavi izgled.

Prilazi do Šugarske Dulibe svi su teški i naporni, jer oni s morske strane od Lukova i Šugarja vode kroz ljuti i neprohodni krš, izvrženi su cijeli dan jakom primorskom suncu, pa su uz oskudicu pitke vode velika neprilika planinaru, pogotovo ako nije vičan takvom terenu. Prilaz od Karlobaga preko Konjskog, Raminog Korita, Milkovića stana i Bukove Drage beskonačno je dug, jer traje 6—7 sati, ali nešto lakši, jer se prolazi većim dijelom šumom, a ima na više mjesta vode iz nakapnice i cijednice. Najlakši je gotovo prilaz s ličke strane od Rizvanuše na uvalu Divolenco pa ovom na sedlo i istočnim podnožjem Golog Vrha kroz zapadni dio Šugarskog Korita na zapadno podnožje Milković Kruga, odakle dođemo na Milkovića stan i odavle Bukovom Dragom na Šugarsku Dulibu. Put nije naporan, pa je samo uspon na sedlo Divolenco nešto teži, inače ostajemo uvijek manje ili više u istoj visini. Vode i ovdje nema od Rizvanuše do Milkovića stana, a potrebno je za taj put 4—5 sati. Neprilični su pristupi, no tko se želi upoznati sa zasebnim ljepotama Velebita, ne smije žaliti napora niti muke, da se naužije divnih velebitskih detalja.

MONT BLANC 4810 m.

Grupa Mont Blanc-a leži u Savojskim Alpama, a politički je podijeljena na tri zemlje: Francusku, Italiju i Švicarsku. Na sjeveru graniči s dolinom Chamonix, na jugu dolinama Dora Balteai (Allée Blanche i Val de Ferret), na zapadu sa Val de Montjoie, a na istoku sa dolinom Dranse. To je jedna od najkompaktnijih i najzbijenijih grupa u Alpama uopće. Obiluje veoma strmim i šiljatim vrhovima i ogromnim ledenjacima. Najviši vrh visok je 4810 m (po Vallotu 4807 m), a to je ujedno i najviši vrh čitave Evrope. Znamenitiji su još vrhovi Aiguille du Géant (4229 m), Aiguille Verte (4127 m), Les Grandes Jorasses (4113 m), Aiguille du Goutér (4052 m), Aiguille du Midi (3916 m) i mnogi drugi. Ledenjaka imade 23, od kojih je najznamenitiji Glacier du Géant, koji u svom donjem toku stvara glasoviti Mer de Glace. Još su ogromni ledenjaci Glacier de Bossons i Glacier d'Argentière. Svi se oni spuštaju u dolinu Chamonix. Glavno ishodište za uspon na vrh Mont Blanca je sa francuske strane Chamonix, a sa talijanske Courmayeur.

Iz naše zemlje najkraći je put do Chamonixa kroz sjevernu Italiju, pa preko Simplonskog prodora do stanice Martigny u Švicarskoj, a odavle brdskom željeznicom preko francuske granice u Chamonix. Simpatičniji i ljepši, i ako dulji je put preko Innsbrucka u Austriji i od Buchsa duž cijele Švicarske do Ženeve, pa preko granice željeznicom francuske kompanije P. L. M. u Chamonix.

Chamonix (1034 m).

Glavno ishodište za uspone na Mont Blanc sa sjeverne strane jest Chamonix, koji leži u istoimenoj dolini, podno bezbroj vrhova i ledenjaka skupine Mont Blanc-a. Kroz samo mjesto protječe obijesna rječica Arva, koja svojim brzim i hućnim tokom žuri niz dolinu. Chamonix imade oko 1.000 stalnih stanovnika, dok je stranaca ovdje u vijek na stotine, sabranih sa sviju strana svijeta. Selo je čisto francusko, dok se među strancima čuju svi mogući jezici ovoga i drugih kontinenata. Razumije se, da je najviše Engleza i Amerikanaca, a domaći gotovo isčezavaju. Vanredan položaj, a još više dobra reklama i smisao za organizaciju, učiniše iz neuglednog seoca stjecište kosmopolitskog svijeta. Pored seoskih kućeraka dižu se moderni hoteli, kavane, barovi, trgovine i t. d. Glavna ulica je tako reći jedan dućan. Tko bi znao što se tu sve ne prodaje, počevši od razglednica, turističkih potrepština do automobila. Osim toga iza svakog ugla po jedan ogromni dalekozor, a pored njega čovjek, koji ubire po 2 franka

od onih, koji misle da će dalekozorom i kroz maglu moći vidjeti vrh Mont Blanc-a. Meni se uopće čini, da je polovica domaćeg svijeta trgovac, a druga polovica alpinski vodič. Otkada su se razvili zimski sportovi, Chamonix je i zimi veoma živahan, jer se tu priređuju mnoga internacionalna zimskosportska natjecanja i — jer je moderno obući se u sportski dres. Tu smo se i mi po prvi put pokazali pred internacionalnim svijetom kao skijaši, kada je prije sedam godina naš popularni Dušan Zinaja progurao kao prvi Jugoslaven prugu od 50 km. Istinabog, on je iza zadnjega došao na cilj sa malim začašnjenjem od nekoliko sati, no to pripisujem njegovoj prirođenoj skromnosti. Ipak je on naš pionir, jer da nije bilo Zinaje, ne bi bilo danas ni Janša i drugih.

Jedini spomenik u mjestu podignut je Saussure-u i Balmat-u, kojima Chamonix zbilja može da bude zahvalan, jer su njih dvojica bili oni, koji su otvorili put na Mont Blanc i time zadužili cijeli ovaj kraj, koji danas živi u glavnome od prometa turista.

Osvajanje Mont Blanc-a.

Danas je Chamonix lako pristupačan, ali je drugačije bilo oko polovine XVIII. stoljeća, kada je samo put dolinom do njega bio smatrani za smjeliji pothvat. Zato nije čudo, da su se dva Engleza W. Windham i R. Pococke do zuba naoružali, kada su se god. 1741. sa većom pratnjom uputili iz Ženeve u Chamonix. Oni su se uspeli do Mer de Glace-a i vratili se u Ženevu. Odmah slijedeće godine uputila se grupa ženevskih građana pod vodstvom Pierra Martela do Chamonix-a. Ovu grupu nije vodila samo znatiželja, kao dvojicu Engleza, već su bili rukovođeni naučnim pobudama. Tom zgodom izrazio je Martel mišljenje, da je Mont Blanc najviši vrhunac Alpa. Nakon toga redala su se putovanja do Chamonix-a, i tako dolazi god. 1760. ovamo geofizičar Horace Bénédicte de Saussure, koji prvi pomišlja na uspon na vrh Mont Blanc-a. Njegovo ime usko je vezano za prve uspone, a ne manje i ime Marc Théodora Bourrit-a, kantora iz Ženeve, za kojeg je sam Saussure rekao: »On pokazuje više interesa za Mont Blanc, nego ja«. Saussure razglasuje iste godine na crkvenim zborovima, da će dati veliku nagradu onome, tko pronađe put na vrh Mont Blanc-a. Među domaćim svijetom ne oduševljava se niko za ovakovu zaradu i trebalo je punih petnaest godina, dok se nisu g. 1775. odlučila četiri seljaka da pokušaju uspon. Došli su međutim samo do Grands Mulets-a (3050 m), otkuda su se vratili. Osam godina kasnije (1783.) pokušavaju trojica domaćih, no i oni se vraćaju od Grands Mulets-a. Iste godine počinje Bourrit sa svojim neuspjelim usponima. Njegov životni san bio je da se uspne na Mont Blanc, što mu nije bilo suđeno, pa čak ni kasnije, kad su se već

prvi popeli na vrh. Dod Saussure želi da na vrhu vrši svoja naučna opažanja, dotle Bourrit ide po planinama radi čiste ljubavi za prirodu i njenu ljepotu. Osim toga on imade sve odlike pravog planinara i u opće može se smatrati pretećom današnjeg planinara idealiste. Njegov prvi pokušaj (g. 1783.) ostao je bez rezultata, ali on nije klonuo i već slijedeće godine uspinje se sa dvojicom domaćih ljudi novim smjerom i to preko Dome du Gouter-a (4303 m) do podnožja Bosses du Dromedaire (4537 m), otkuda se ne usuđuju dalje. Dojduće godine (1785.) postavljaju Saussure i Bourrit u glečerskom području kolibu građenu iz naslaganog kamena kao uporište za slijedeće uspone. To je valjda bila prva »planinarska kuća« u visokim Alpama. Pokušaj, da se odavle domognu vrha iste godine, ostaje bez rezultata. Kako se iz ovoga vidi, vodila se žilava borba za vrh Mont Blanc-a i to u glavnom iz tri razloga. Prvo Saussure hoće na vrh, da kao naučenjak nastavi svoja istraživanja. Drugo, Bourrit želi da se popne kao pasionirani planinar, a domaći ljudi opet hoće da zasluže Saussure-ovu nagradu. Konačno dolazi šesti pokušaj od god. 1786., kada se grupa seljaka uspela do Bosses du Dromedaire i odavle se vratila. Jedan između njih nije se međutim vratio i to mladić po imenu Jaques Balmat, koji je sam produžio put i došao do Rochers Rouges-a. Tu je bio, da za uspon na vrh nema više nikakovih zapreka. Prenoćio je sâm na ledenjaku i vratio se drugi dan u Chamonix. Kratko iza toga, 8. augusta 1786. kreće on potajno na put sa tamošnjim liječnikom Michelom Paccardom. Za njihovu namjeru znala je samo jedna piljarica, koja je sa trga pazila na vrh sa dalekozorom u ruci. Uspinjali su se, Balmat-u sada poznatim pravcem. Paccard izmučen nije mogao dalje, dok se Balmat sam popeo na vrh, otkuda šeširom maše u dolinu. Piljarica je budno stražarila i kada je opazila znakove, udari u viku i za čas se cijeli Chamonix strčao i tu saznadoše o čemu se radi. Balmat se vratio do iznemoglog Paccarda i dovukao i njega na vrh. Tako je konačno Mont Blanc nakon žilavog opsjedanja od punih jedanaest godina osvojen. Balmat je za svoje zaista junačko djelo dobio naslov du Mont Blanc. Saussure-u, koji je 26 godina prije toga dao ideju i obećao nagradu, nije bilo suđeno, da prvi metne nogu na kralja Alpa, i ako je on najviše doprinio tome, da je došlo do uspona. Ipak uspjelo mu je da 3. VIII. 1787. stigne na vrh, kuda je krenuo sa 20 pratilaca pod vodstvom Balmat-a. Bourrit, koji je toliko sanjao o vrhu Mont Blanc-a, pokušao je opet sreću u g. 1787. i 1788., ali bez uspjeha, pa je tako i umro, a da mu se ta vruća želja nije ispunila. Nakon ovoga nastala je stanka od punih 14 godina, nakon čega se redaju usponi sve do danas.

Toliko iz vanredno zanimljive historije prvih uspona na Mont

Blanc. Dodao bih još, da se prva žena i to Marie Paradies uspela god. 1809., i ako taj uspon nije bio najozbiljniji, jer ju je hrpa vodiča više dovukla na vrh nego što je sama išla.

Moj neuspjeli uspon na Mont Blanc g. 1927.

Kao i svakom drugom planinaru bio je i meni davnji san, da se jednom dočepam i vrha najviše planine u Evropi. Ne govoreći o tome nikome ja sam se godinama sa dužnim obzirom postepeno pripremao za taj pothvat. Prošao sam najprije naše Alpe, onda Dolomite, pa Grossvenediger i Grossglockner, Ortler, Jungfrau i t. d. Sa vrhova Berner Oberlanda u Švicarskoj koketirao sam s njime i prošavši tolike teške ledenjačke partie uvijek bez vodiča osjetio sam odjedared dovoljno samopouzdanja — i odluka je pala!

Prama našem domaćem shvatanju na ovakove ture odlučuju se samo onakovi, kojima fali jedan kotač u glavi, pa sam zato tom zgodom malo razmislio i o sebi. Konačno sam došao do zaključka, da ja u najgorem slučaju imadem jedan kotač više, ali manje nikako! Trebalо je dakle složiti grupu srodnih glava. To nije bilo teško. Kada sam predložio pokojnom Herbertu Reichu, da pode sa mnom, zapitao me je samo toliko, kada polazi vlak, a Dražen (zvani Franjo Draženović) opet za koliko dana da ponese hrane. U »Sljemenu« su neki mišljenja, da Draženu fale čak dva kotača, no ja ne mogu dijeliti to mišljenje, jer on uvijek kao i ovom prilikom vrlo realno misli.

14. augusta 1927. krenuli smo nas trojica put Francuske. Prošli smo granicu kod Jesenica i produžili kroz Austriju preko Innsbrucka u Švicarsku, pa preko Ženeve u Chamonix. Odavle smo se vratili do stanice les Houches i uputili se preko Chalet-Hotel de Tete Rousse-a i Aiguille du Gouter-a na vrh. Međutim je nevrijeme bjesnilo kroz cijeli tjedan, pa su svi naši pokušaji da prodremo preko 4.000 m ostali bezuspješni.

Uspon na Aiguille du Gouter skoro se svršio tragično, jer nam se tada bio priključio neki profesor iz Njemačke, koji nije imao pojma o alpinskoj tehnići. Na ledenoj stijeni poskliznuo se i poletio nizbrdo. Pokušao sam da ga zadržim, no on povuče i mene, obojica Reicha i tako je cijelo klupko sjurilo neželjenom brzinom niz stijenu. Nada u spas bila je minimalna. Nedaleko mjesta, gdje bi niz okomitu stijenu odletili na ledenjak u dolini, poslužila me sreća, jer sam se cepinom zakačio o neku pukotinu i zaustavio naše putovanje u vječnost. Profesora sam predao dvojici alpinskih vodiča, koji su tuda naišli, a oni su ga otpremili dolje do Chalet-Hotel de Tete Rousse (3.167 m). Mi smo se vezali na uže i produžili sa usponom, komentarišući sa razumljivim uzbuđenjem taj Malone tragični doživljaj.

Iste godine stradalo je dvoje »sljemenaša« i to drugarica Cica na Kleku, a drug Brand na Biokovu, pa smo se u šali složili, da bi onaj neminovni treći trebao da ostane na Mont Blancu; samo se nismo mogli, naravno u šali, složiti u tome, tko bi imao da prinese tu žrtvu. Reich je tumačio, kako smrzavanje budi u čovjeku prijatan osjećaj zapadanja u san. Šaleći se tako nismo ni slutili, kakovo nam teško iznenađenje sprema najbliža budućnost. Vrijeme je bivalo sve slabije, pa smo se morali nakon par dana vratiti u Chamonix neobavljen posla. Prama programu nas dvojica nastavili smo svoje putovanje kroz Francusku, a Reich je ostao. Kao da smo slutili, da se po posljednji put vidimo; teško smo se rastajali. Herbert nam je govorio, da će ponovo pokušati da se uspne na Mont Blanc. Svoju je namjeru izveo, ali na žalost stajalo ga je to života. Otišao je sa dvojicom Talijana, da se više nikada ne vrati. Sva trojica našli su grob u ledenjacima Mont Blanca.

Po drugi put u Chamonix god. 1930.

Nakon prvog neuspjeha nisam se mnogo žalostio, jer sam čvrsto odlučio, da prvom prilikom opet pokušam sreću, pa ako se ponovo vratim neobavljen posla, a ja ću kao Bourrit sve dok ne dospijem na vrh ili — na drugi svijet. Godine 1928. proputovao sam Švedsku i Norvešku sa Draženom i Jucom Vučelićem, a godine 1929. prošao sam sa Nevenkom Plešnik i Draženom Visoke Ture i Ötztalske Alpe. Slijedeće 1930. god. došao je na red opet Mont Blanc.

Još rano u proljeće zapitao me na jednom izletu u Zasavju moj drug Andriko Kopinšek iz Celja, gdje kanim provesti svoj godišnji »odmor«. Kada sam mu odgovorio da se spremam na Mont Blanc, pitao me, bi li mogao sa mnom. Ja sam rado pristao, jer je Andriko ozbiljan i spreman alpinist. Formirala se tako grupa četvorice i to kako rekoh Andriko i trojica »sljemenaša«: Dr. Ante Pandaković, Dražen i ja. Za ovako ozbiljnu partiju to je bila gotovo prevelika grupa, pa smo zato odlučili, da je više ne povećavamo. Nas trojica smo se toga i držali, dok je Andriko svaki tjedan dobivao po jednog novog Celjana za tu turu. Ugovoren je konačno i dan odlaska. Dotle je celjska grupa brojila već šest članova, što bi s nama trojicom bilo devet. Nešto prije polaska javio mi je Andriko, da na njega i njegovu grupu ne računam, jer ne znaju hoće li u ugovoren vrijeme moći krenuti na put. Ante je opet morao radi familijarnih razloga ostati kod kuće, a Nevenka, koja se nakon otkaza Celjana također odlučivala za Mont Blanc, otišla je u Makarsku na sunčanje. I tako je na koncu ostalo staro oprobano društvo, kojemu nije teško pregaziti po koju tu zapreku: Dražen i ja.

19. jula 1930. krenuli smo nas dvojica iz Zagreba popoldašnjim münchenskim brzim vozom preko Jasenica, pa kao i prvi put preko Innsbrucka u Švicarsku. Noć smo prespavali u vlaku. Jutro je svanulo svježe, pa smo uz prekrasno vrijeme jurili prema Innsbrucku, kuda smo stigli oko 8 sati u jutro i nakon pola sata produžili preko Arlberga u Švicarsku. Na svim tirolskim planinama bilo je novog snijega sve do ispod 2.000 m visine. Put preko Austrije po Tauernbahnu i dalje preko znamenitog Arlberga do švicarske granice spada među najljepše željezničke puteve u Evropi, pa bi taj opis zahtijevao mnogo prostora u ovome listu. To nije moja zadaća, i zato ću odmah produžiti do švicarske pogranične stanice Buchs, gdje me je čekalo jedno iznenađenje. Dok je voz stao, dojurio je sa ručnim kolicima čovjek sa bijelom pregačom i stao pred naš vagon, na kojem je bila tabla sa natpisom: »Beograd—Paris« i počeo iz sveg glasa vikati: »Friško pivo, kobasice!« Nisam vjerovao svojim ušima. Začudio sam se kao i Jovanče Micić na svom putu oko svijeta: gdje sve ne ćeš naći našeg čovjeka?! Na brzu sam ruku ispišao dvije čaše piva. Ko velim, treba pomoći svog čovjeka u tuđini. Tako ja, a tako bogme i drugi suputnici iz našeg vagona. Propitao sam se kod jednog carinika, otkuda je onaj čovjek. »Rodom je odavle iz Buchsa«; »a kada su mu se roditelji doselili ovamo« — pitam ja dalje. — »Oni su se isto ovdje rodili, to je stara švicarska porodica. »Zar nisu iz Jugoslavije?« Moj carinik prasne u smijeh! Te tri riječi su mu, veli, cijelo znanje vašeg jezika, a to je naučio, jer u glavnom živi od ta dva vagona koji idu iz Beograda i obratno. Ajde, mislim, neka smo i mi bar u nečem prvi.

Krenuli smo iz Buchsa oko 12 i pol sata i putujući najprije uz Wallensko i poslije uz Zürichsko jezero, stigli smo u Zürich u pola tri po podne. Naš vlak produžuje odavle preko Basela prema Parizu, a mi čekamo na drugi brzi vlak, s kojim ćemo izravno u Ženevu. Imali smo dva sata na raspolaganju, pa smo to vrijeme upotrebili za šetnju kroz nama dobro poznati i simpatični grad. Otišli smo da vidimo je li još živ naš hotel »Goldene Schäfli«, u kojem obično odsjedamo, jer su cijene »umjerene«. Prije toliko godina, kada smo prvi put došli u Zürich, ovamo nas je doveo jedan konduktor i odonda redovno tu svraćamo. Tu je jednom zgodom policija mislila, da je učinila dobru lovinu, jer je u Draženu tobože prepoznala nekakovog anarhistu, atentatora što li. Nu bilo je dovoljno, da Dražen zine, pa da uvide, da su na krivom putu. Ipak je Dražen odonda digao nos i drži se višim od mene.

Vratili smo se na stanicu i oko četiri sata krenuli put Ženeve preko Oltena, Berna i Lausanne.

Teško je zadržati pero i ne pisati o ljepotama Švicarske. Na-

ročito je to teško meni, koji sam ju nekoliko puta proputovao i zavirio u njene najskrovitije kutiće. Prošao sam pitome doline i jezera, gdje priroda širokogrudno pušta svakome da se divi grandioznosti njezina stvaranja, a prošao sam i vrhuncima Alpa, gdje ona probire svoje obožavatelje. Ova divna zemlja kao da je međimče prirode, koja je ovdje neštedimice prosipala svoje biserje.

Putujući iz Berna prema francuskoj granici već prije Lausanne ugledali smo Mont Blanc preko švicarskih planina, a kasnije preko ženevskog jezera promatrali smo ga u večernjem rumenilu. Dok se u dolinama hvatao već sumrak, dotle se je sijeda glava kralja Alpa ponosno bjelasala u plavim visinama obzorja.

U 9 sati na večer bili smo u Ženevi. Gotovo na cijelom putu od austrijske granice čuje se samo njemački, dok se bez ikakvog prelaza ne nađete u Lausanni i onda u Ženevi, gdje se čuje samo francuski. Tu dabome imade čovjek u džepu »1.000 riječi francuski« i sjećanje na dvije godine privatnih satova kod prof. Grčića, pa tako do zubiju naoružan francuštinom dodete teškom mukom do sobe i večerate — po bogzna koji put — teletinu. Barem ja tako radim. Jednostavno potražim na jelovniku gdje piše »vo« (veau) — što na francuskom ne znači vol, nego tele — i siguran sam da će dobiti teletinu. I tako se ja duduše jednostrano, ali ipak dobro hranim među Francuzima. Međutim kod Dražena nije isti slučaj, jer on ne voli teletine a ni druga skuplja jela (a opet hoće da bude i mudriji od mene) i zato kad naručuje ručak ili večeru, on prosto upre prstom na koju jeftiniju stavku, pa kao i onaj Ličan gotovo uvijek dobije — čorbu. Zato je i razumljivo, da je Dražen svaki put kada smo se vratili iz Francuske izgubio više na težini, nego ja, jer konačno čorba ipak nije suviše kompaktna hrana.

U Ženevi smo prenoćili i slijedećeg jutra (21. VII.) krenuli preko granice u Chamonix. Na granici je veoma strog pregled, no mi sa crvenim pasošem prolazimo dobro. Dok drugima izvrnu svaku maramicu u prtljagi, nama samo opipaju zatvorenu uprtnjaču i kovčeg, pa idu dalje. Čovjeku ipak laska, kada vidi da naše prijateljstvo s tom velikom i kulturnom nacijom nije samo na papiru. U Chamonix stigli smo oko podne i odsjeli opet u simpatičnom Hotel Balmatu.

U istom hotelu bili smo sa pokojnim Herbertom, pa nas svaki kutić u hotelu a i svaki korak po Chamonixu sjeća na njega. I ako su prošle odonda tri godine, sjećamo se živo svakog detalja našeg ovdašnjeg zajedničkog boravka. Tu sam osjetio koliko može iskreno, pravo planinarsko drugarstvo da veže čovjeka. Znali smo se u dušu, pa sam uvjeren, da si Herbert ljepšeg groba nije mogao poželiti. Ta toliko je upravo fanatički volio planine! No nama je ipak teško, da

nemamo negdje jedan mali humak, pa da znademo, eto tu je vječno počivalište našega druga. Tamo bismo mogli da donešemo koji cvijetak i šuteći da se porazgovorimo s njime; mogli bismo mu izručiti pozdrave njegovih drugarica i njegovih drugova, koji su od njega učili kako se vole planine. Udes je htio drugačije i nije vodio računa o našim željama. Ali zato se mi, dragi Herberete, razgovaramo s tobom preko Cice i Branda, pa kada zapalimo svijeću na njihovim grobovima, zapalimo uvijek jednu i za Tebe.

Uvučeni svaki u svoje misli lutali smo ulicama Chamonixa. Na jedamput opazim pred sobom Andrina, koji se je iznenadio, kada me je ugledao. Ja sam ga podsjetio, da je 21. VII., a 19. sam rekao da će krenuti iz Zagreba. On je sa petoricom svojih drugova doputoval preko Italije i nakon pozdrava sva su šestorica krenuli prama uspinjači, da do mraka stignu na Grands Mulets, a u jutro da produže prama vrhu. Naknadno sam saznao, da je istovremeno bio tu još jedan ovdašnji planinar, pa nas se tako našlo ovdje devet Jugoslavena s istim ciljem. Na žalost, sedmorica su se radi lošeg vremena vratila kući neobavljen posla. Ostatak dana protekao je u pripremanju za sutrašnji uspon na vrh Mont Blanca.

GLAVNE SKUPŠTINE PODRUŽNICA H. P. D-A

H. P. D. podružnica »Mosor« u Splitu

držala je 1. III. o. g. pred brojnim članstvom glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. prof. M. Girometta. Nakon pozdravnog govora i zahvale aktivnomu članstvu za plemenito nastojanje i rad oko unapređenja sela i planine pozvao je drugarice i drugove, da prije prelaza na dnevni red po planinarskoj tradiciji upute smjerne i srdačne pozdrave svome oblubljenom Kralju, našto je dvoranom zaorio trokratni poklik: »Živjelo Nj. Vel. Kralj Aleksandar!« Nakon toplog pozdrava podnio je predsjednik izvjesta o radu »Mosora« u g. 1930.

Kao u prošlim godinama tako je i u minuloj djelatnosti podružnice bila vrlo živa i uspješna ne samo na polju planinarstva, nego i na onima prosvjete, posumljivanja, unapređenja sela i prometa stranaca, populariziranja prirodnih ljepota, pa i na humanom polju. Tako je sport društva bio uistinu sport tijela, duše, srca i istinskog rodoljublja. Broj članova iznosio je pod konac 1930. oko 300, od kojih ima preko stotinu aktivnih članova, koji su sudjelovali najmanje na tri društvena izleta i redovito posjećivali društvena predavanja i sastanke. Među njima je vladala kao i prošlih godina uzorna sloga, iskreno drugarstvo i snošljivost. — Turistička sekacija priredila je 50 izleta, u kojima je sudjelovalo 420 drugova i 170 drugarica, koji su prevelili oko 1.500 km pretežno krševitoga terena. Najbrojniji je izlet bio u Vrliku sa 87 učesnika. Posjećene su ove planine: Kozjak, Labišnica, Biokovo, Mosor, Lećevička Krajina, Crni Krug, Oštrelj, Klekovača, Duled, Čardak, Vitorog i Hrebljina; a neki se članovi uspeše na slovenske i austrijske Alpe. Na tim brojnim izletima nije se desila ni najmanja planinarska nezgoda, što se ima pripisati uzornoj disciplini članstva i prokušanoj

vještini putnih voda. Na tim izletima članovi su bili svuda širokogrudno primani i prijazno susretani, napose od šumske vlasti u Drvaru i direkcije poduzeća »Šipada« i u Kraljevom lovskom dvorcu na Vitorog planini, pak od seljaka gorštaka, koji su izletnicima bili vazda pri ruci. — Prosvjetna sekcija priredila je 15 predavanja iz planinarstva, zemljopisa, geologije, biologije i higijene. Predavači su bili: Dr. Petković, Dr. Smiljana Antunović-Mikačić, Dr. Ercegović, Dr. Rubić, Dr. Šoljan i prof. Giometta. Opisi društvenih izleta priopćeni su u novinama i časopisima »Novo Doba«, »Jadranska Pošta«, »Novosti«, »Svijet« i dr., a bilo je i stručnih rasprava u »Hrv. Planinaru«, »Geogr. Vjesniku« i dr. U nakladi podružnice iiskano je nekoliko brošura turističkog sadržaja. Pored redovitih sastanaka, koji se drže svakoga četvrtka, podružnica je priredila i par seoskih zborova, kojima je bila svrha, da se popularnim predavanjima unapredi gospodarstvo sela i da se selo i grad međusobno zbliže. Društvo je nadalje živo podupiralo organizaciju za promet stranaca davajući spremno upute za ture po planinama Krša raznim inozemnim društvima (austrijskom »Alpenvereinu« i »Gebirgsvereinu« u Beču), priredujući izlete njima u počast i pružajući im pratnju (bečkim prirodoslovcima pod vodstvom sveuč. prof. Dr. Ginzbergera, članovima turist. društva »Naturfreunde« iz Berlina, poljskom ornitoligu Dr. Natorpu i njemačkom prirodoslovcu Dr. Priemelu). — Foto-sekcija omogućila je izdanie dopisnika u više hiljada primjeraka, i to većinom planinskih motiva, čime je mnogo doprinijela populariziranju prirodnih ljepota naših planina i unapređenju prometa stranaca. Društvena zbirka negativa broji danas preko 500 primjeraka, većinom unikata. — Speleološka sekcija izvršila je odličnim uspjehom tešku zadaću potpuno dovršivši s velikom ljubavlju uređenje divne špilje Vranjače. Nju je prošle godine posjetilo više hiljada stranaca, koji su svi ostali zadivljeni čarobnim krasotama toga začaranoga podzemnoga svijeta. Predsjednik izriče srdačnu zahvalnost pročelniku te sekcije, drugu cand. inž. R. Mikačiću, kojega ide glavna zasluga oko uređenja Vranjače. U vezi s uređenjem te znamenite špilje društvo je nastojalo djelovati kod nadležnih faktora, da se u selu Kotlenicama sagradi školska zgrada. Ta je akcija okrunjena uspjehom, jer se dobivenom pripomoći Kr. banske uprave i doprinosom općinske uprave Klisa školska zgrada već zida teće za par mjeseci doći pod krov tako, da će iduće godine na stotine seoske djece biti trgnuto od analfabetizma. — Šumska sekcija pod vodstvom vrloga druga I. Drašića priredila je dva šumska dana i dala inicijativu, da se u režiji šumske vlasti pristupilo dalnjem sađenju borića u centralnom Mosoru tako, da je dosad zasadeno oko 100.000 borića i drugoga šumskoga rastinja. Predsjednik svesrdno zahvaljuje šumskoj vlasti u Splitu na velikoj pomoći i s veseljem saopćuje, da je upravo ovih dana Ministarstvo Šuma i društvu udijelilo pripomoći od Din 150.000 u svrhu dalnjeg pošumljivanja Mosora i unutrašnjega uređenja Planinarskog Doma na Mosoru, što će služiti za nadzor i dalje provodenje pošumljenja. — Planinarski Dom, što se već ponosito diže nad Ljuvačkim docima, sada se počinje iznutra uređivati tako, da će nje-govo svečano otvorenje uslijediti početkom jeseni, čime će društvu biti omogućeno, da razvije još jaču akciju oko unapređenja planine, šume, sela i prometa stranaca. — Sekcija za markacije označila je više km putova na južnom Mosoru i postavila nekoliko ploča za orientaciju. Uz pripomoći seljaka Gornjega i Donjega Sitna započela je gradnja udobnoga konjinskog puta iz Gor. Sitna do Planinarskog Doma i iz Doca prema Ljutom Kamenu na Mosoru, a potporom kr. banske uprave proširena je automobilска cesta između Kotlenica i pećine Vranjače. — Humanas sekcijsa izvršila je pod vodstvom drugarice Vinke Bulić vrlo plemenito djelo: upravo za vrijeme pokladnih zabava dva

puta je posjetila zabitna zagorska sela i obdarila stotinjak sirotne djece topлом rubeninom, koju su joj u tu svrhu darovale dobre i plemenite splitske gospode.

Predsjednik s ponosom ističe, da je »Mosor« u svom radu uvijek nailazio na snažnu potporu, plemenitu susretljivost i razumijevanje kod sviju onih, kojima se obraćao. Izriče duboku i trajnu zahvalnost gg. ministrima Dr. M. Drinkoviću i I. Sernecu, koji su se svojski zauzeli za društvo; nadalje g. Banu Primorske banovine Dr. I. Tartagli, koji je uvijek najpripravnije dolazio u susret društvu; pak gimn. direktoru g. S. Alfreviću, uredništvima »Novog Doba« i »Jadranske Pošte«, općini Klis, direkciji »Električnih poduzeća« i »La Dalmatiennes« u Splitu, tvornici cementa Marin Ferić i drug u Splitu i dr. Nakon izvještaja blagajnika g. M. Machiedo o blagajničkom stanju, njegova odobrenja i apsolutorija staroj upravi prešlo se na izbor nove uprave, koja je ovako saставljena: predsjednik prof. U. Girometta; potpredsjednik Dr. Abramić; tajnik Dr. Stanger; blagajnik M. Machiedo; odbornici: Dr. Smiljana Antunović-Mikačić, Dr. Junio, P. Krekić, R. Marki, A. Seitz; pročelnici: Š. Kalina, Dr. Ercegović, I. Drašić, Vinka Bulić, kap. Gattin, I. Reić, A. Slobodnjak, R. Raganelli, St. Mikačić; revizori: Dr. M. Marović, S. Ivanko i E. Bognolo. — Na koncu je predsjednik g. Girometta u ime cijelog odbora zahvalio članovima na iskazanom povjerenju.

H.P.D. podružnica »Ravna Gora« u Varaždinu

držala je 27. III. o. g. glavnu godišnju skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. prof. Krešimir Filić pozdravnim govorom. O društvenom je radu izvjestio tajnik g. T. Milčetić: Članova imade sada 103; istupilo 40 (većinom poradi izgubljenih povlastica na željeznici), a pristupilo 15. U prošloj godini je društvo vrlo marljivo priređivalo izlete, i to 14 oglašenih, koji su vrlo dobro uspjeli, naročito na Ivančicu i Ravnu Goru. — Preplatnika na »Hrvatski Planinar« ima 6; društvo je primilo i odaslalo 137 dopisa. Najveća briga odbora bilo je prikupljanje novčanih sredstava za gradnju zasnovane planinarske kuće na Ravnoj Gori. Podružnica je dva puta razaslala okružnicu na sve podružnice H.P.D.-a, ali su se dosad odazvale samo 4 podružnice. U samome Varaždinu predsjednik i blagajnik obišli su sve videnje i imućnije gradane, industrijalce i bankovna poduzeća, da pristupe društvu kao prinosnici s iznosom od Din 500 ili 250. Uspjeh te akcije bio je vrlo dobar, pa stoga tajnik predlaže, da im skupština izrazi svoju hvalu, što je jednoglasno prihvaćeno. — Društvo očekuje, da će ga u njegovu radu svojski poduprijeti središnjica i doznačiti onih Din 30.000, koje je središnjica odredila u tu svrhu iz prijemoći, što joj je za gradnju planinarskih kuća g. 1929. podijelila bivša zagrebačka samoupravna oblast. Skupština ovlaštuje odbor, da uredi to pitanje sa središnjicom.

I ove godine održana su u Pučkom sveučilištu dva propagandistička planinarska predavanja. Predavao je g. prof. Vl. Stahuljak, začasni član i odbornik HPD-a središnjice, i to o »Zrinjskoj Gori« i o »Ljepotama Hrvatskog Zagorja«. Odbornik Josip Vojtjehovski obnovio je markacije na Ravnu Goru, na čemu mu odbor zahvaljuje.

Iz blagajničkog se izvještaja razabire, da je za gradnju planinarske kuće sabrano D 23.105 i da je nanovo uloženo u tu svrhu D 28.291.25, te je na uložnoj knjižici u Općoj štedionici dosad u svemu uloženo D 46.620; općina grada Varaždina votirala je u proračunu za g. 1931. D 4.000, koja će se svota isplatići po odobrenju proračuna. — Na članarini je ubrano D 5 055. Nadzorni odbor (gg. Rudolf Kleinberger i Vl. Deduš) izvješćuje o urednom vodenju blagajne, a nakon toga starom se odboru podjeljuje odrešnica, pa je jednoglasno izabran novi odbor: predsjednik: Krešimir Filić; tajnik Ivo Milčetić;

blagajnica Elza Ljuština; odbornici: Rudolf Kleinberger, Vladimir Deduš, Dragan Grims, Josip Vojtěhovski. — Predsjednik K. Filić u ime odbora zahvaljuje na iskazanom povjerenju i zaključuje skupštinu.

H. P. D. podružnica »Japetić« u Samoboru

držala je 18. IV. o. g. svoju VIII. redovitu glavnu skupštinu u prostorijama gostione »Lavica«. Predsjednik g. Šoić pozdravlja prisutnog predsjednika središnjice prof. Pasarića i članove podružnice, koji su došli u velikom broju, što je znak, da se zanimaju za rad i napredak društva. Tajnik g. Matot a izvješće o radu podružnice u prošloj godini: Koncem godine 1930. bilo je 168 članova (1 utemeljitelj, 159 redovitih i 8 podmlatka), dok su u g. 1929. bila 233 člana, od kojih je brisano 90, jer nisu uplatili članarine, a novih pristupilo 18. — Priređeno 45 izleta (11 više nego g. 1929.) sa 274 učesnika (za 95 više nego 1929.), i to 40 u okolicu Samobora, 2 na Stojdragu, po 1 u Bihać — Plitvička Jezera, Rimske Toplice, Hum i Podsused. Posebno i s pohvalom ističe revan rad mlađih članova, koji su priredili 14 izleta sa 115 učesnika, svoje izlete točno opisali i prijavili odboru, a osim toga pomagali svakom zgodom kod označivanja, uređenja i popravljanja putova i oznaka. — Planinarska zabava, što je priredena 5. IV. 1930., u svakom je pogledu potpuno uspjela. Dvorana bila je ukrašena lijepim novim planinarskim slikama, što ih je vrlo vješto izradio član g. Fr. Kompare, a među njima je pobudila sveopću pozornost velika slika Oštrega u snijegu, koja je i sada izložena u istoj gostionici. Posjet je bio vrlo dobar, pa je i iz Zagreba došao na zabavu veći broj planinara sa predsjednikom središnjice prof. Pasarićem. — Drvena piramida na Tepcu temeljito je popravljena i karbolineumom oličena uz pomoć općine trgovišta Samobora, koja je darovala društvu potrebno građevno drvo i u gotovom D 500. Ukupni trošak popravka iznosi D 3.052. — Na Okić-gradu izgrađen je most na putu, što vodi na ruševinu, i sazidana kamena škarpa visoka 130 cm i duga 180 cm, a pred ulazom u gradinu izvedeno je 15 stepenica i neki manji popravci. Sve je to građeno iz kamena i betona (troškom od D 1.925) tako, da je sada put na Okić dobro uređen i potpuno osiguran. Postavljena su 2 lugara: za čuvanje Okić-grada i željezne piramide i planinarskih oznaka na Plješivici. — Put za ulaz u Vilinske Jame uređen je zaslugom i trudom članova na čelu sa braćom Valterom i Josipom Flašar i ujedno pročišćena šikara nad slapom kod gornje spilje u dolini Bregalnice. Isti su obnovili oznake na putu od Gornjeg Kraja dolinom Ludvića preko Grdanjaca, do Vilinskih Jama. — Na Mesićevoj kući na Japetiću ponovo je počinjena velika šteta. Prošle je zime potpuno orobljena; iz nje odneseni svi predmeti, pokućstvo, pribor i krila svih prozora sa stakлом, te se kuća morala zatvoriti. — Mjesto nije društvo je zaslugom predsjednika g. Šoića nabavilo od tvrtke »Samobor« kuću ispod sela Lipovec za svotu od 3000 dinara i dalo je popraviti i urediti pod nadzorom člana g. A. Rubeše u Smerovišću. U kući je soba za čuvara i soba sa kuhinjom za planinare. To je sklonište zgodno za izlete na Japetić, Lipovec-grad i za zimski sport. — Cerinski Vir, koji naši planinari u velikom broju posjećuju, bio je kroz cijelu godinu uređivan i oko njega popravljani putovi pod nadzorom g. Rubeše. Taj čarobni slap postao je omiljelo izletište građanstva iz Samobora i Zagreba. — Silvestrovo proslavilo je sedam članova u planinarskoj kući u Lipovcu pod vodstvom predsjednika g. Šoića, dok je Martinjska večer, koja je i ove godine bila dobro posjećena, za članove priredena u gostioni druga Fr. Tkalićića. — Tajnik izriče hvalu središnjici na potpori i suradnji sa željom, da se takav složni i skladni rad nastavi za napredak i procvat planinarstva. — Skupština prima izvještaj tajnikov s odobravanjem na znanje.

Blagajnik g. St. Kompare izvješćuje o stanju blagajne i društvene imovine u prošloj godini: primitak je iznosio Din 16.936.73, a izdatak Din 15.234.15; ukupna društvena imovina koncem god. 1930.: Din 30.702.58. Skupština prima izvještaj s odobravanjem na znanje i na predlog g. Fr. Tkalčića, člana nadzornog odbora podjeljuje odrešnicu upravnom odboru. — Na to je pročelnik skije-sekcije g. Ivan Sudnik podnio opširan izvještaj o osnutku, vježbama i o prvoj uspjeloj skijaškoj utakmici ove omladinske organizacije. Njezin rad zaslužuje puno priznanje i hvalu, što je došlo do izražaja i na ovoj skupštini time, što je gornji vrlo pomnijivo sastavljeni izvještaj primila s burnim odobravanjem na znanje.

Predsjednik prof. Pasarić zahvaljuje na pozdravu g. Šoića i srdačno čestita podružnici na revnom radu i napretku u prošloj godini. Osobito ga veseli uspješni rad mlađih članova i osnutak skije-sekcije, jer je okolica Samobora kao stvorena za poprište zimskog sporta i planinarenja. U vezi s time osvrće se na razvitak i napredak turizma u drugim zemljama i ističe uspjehe i koristi od toga za pučanstvo dotočnih krajeva. Podružnici »Japetić« želi najbolji napredak i zahvaljuje u ime središnjice svim odbornicima i članovima na njihovu marnom radu i požrtvovnosti u prilog društva i hrvatskog planinarstva. — Potpredsjednik podružnice g. M. Kleščić spominje zasluge predsjednika g. Šoića za društvo, ističe njegovo brižno nastojanje oko nabave planinarske kuće u Lipovcu i predlaže, da se ta nova kuća prozove »Šoićevom kućom«, što skupština prima jednoglasno klicanjem: »Živio naš predsjednik!« — Isto tako prima dva predloga g. Kleščića, da foto-sekcija raspisi natječaj za najbolje fotografije i da se tom prigodom u Samoboru priredi izložba fotografija. — Predsjednik g. Šoić na koncu izvješćuje, da podružnica »Japetić« sada radi na tome, da se Okićgrad, koji je vlasnik g. Herman poklonio H. P. D-u, preda konačno u posjed društvu, a uz to predlaže, da se Mesićeva kuća na Japetiću proda, što skupština s odobravanjem prihvata.

H. P. D. podružnica »Jankovac« u Osijeku

držala je 26. IV. o. g. svoju VI. redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Dr. Firinger pozdravnim govorom. Osvrnuo se na teške prilike kod osnutka planinarskog društva u Osijeku, koji leži u ravnici i daleko od visokih planina. No ipak se propagandom postigao uspjeh, jer se u društvu okupio lijep broj članova izletnika, koji su u nizu godina obašli susjedne sjeverozapadne planine od Našica do Daruvara te upoznali uzduž i poprijeko gorske skupine Krndije, Papuka i Psunja. — Tajnik g. R. Kiraly izvješćuje o uspješnom radu podružnice u minuloj godini; ona je svojski nastojala, kako bi, ako već ne predobije novih članova, bar na okupu zadržala dosadanje članstvo. Ukinuće povlastice za pojedinačnu pogodovnu vožnju na željeznici neugodno se dojmilo svakoga člana, a naročito onih, koji su dosad za vrijeme godišnjeg odmora redovno posjećivali udaljene planinske krajeve. Ali je ostala nada, da će predstavnici Saveza planinarskih društava Jugoslavije bar toliko uspjeti, da ublaže taj osjetljivi gubitak. — Priređeno je 14 vrlo uspjelih izleta sa 253 učesnika; od njih valja naročito istaknuti izlet sa 17 članova o Dušovima na bisere naših krasota, Plitvička Jezera, sa kojih su svi ponijeli jake dojmove o čarobnoj ljepoti njihovo. Spomena je također vrijedan izlet na Psunj s njegovim najvišim vrhom Brezovim poljem, odakle su se članovi spustili u Pakrac, gdje su se srdačno pozdravili sa drugovima tamošnje podružnice »Čaklovac«. U srpnju poduzet je 10-dnevni izlet u Julijske i Kamničke Alpe, i to od Kranjske Gore Pišencom preko Križke Stijene i Podova sa silazom u Aljažev dom u Vratima, pa odavle na Triglav sa silazom na Bohinjsko Jezero, i to jedni preko Sedam Jezera i Komarče, a drugi

preko Uskovnice. Nato su pohodili Bledsko Jezero i glasoviti Vintgar i prešli na Kamničke Alpe preko Jezerskoga, obašli »Češku koču«, prošli Ždrijelo i preko Savinjskog sedla stigli u Frišaufovku kuću, a odavle se uspeli na Kamničko sedlo i sišli u Bistričku dolinu. Sudjelovale su članice Drucalović i Sohrova (prozvana »Donna Komarča«) i članovi Donegani, Mimohodek, Slaviček, Schwalm, Dr. Unterweger i tajnik Čavrlijka. — Poslije ljetne stanke, priređen je izlet na ruševine nekad moćnog Kamen-grada, odakle je slijedio uspon jugozapadnom stranom na vrh Papuka. — Markacije puteva obnovljene su i popunjene prigodom izleta pozrtvovnim radom članova, te je tako oznakama povezan planinarski put sa vrha Papuka preko Jankovca do Radlovca, što protječe kroz Orahovicu. — Skijaška sekcija nije imala ni ove godine sreće, jer sve do izmaka sezone nije bilo zgodnoga snijega, a onda su skijaši na turi preko gorske skupine Papuka od Vočina do Drenovca naišli na oleden snijeg, kišu, vjetar i maglu, što je iziskivalo veliki napor i znatno otečavalo kretanje, te se može reći, da ih je samo planinarska izdržljivost dovela, iako kasno, do običajnog svratišta u Drenovcu. — Planinarsko predavanje priredila je podružnica i ove godine (15. III.) pod naslovom »Velebitom od Vratnika do Obrovca«, a držao ga na njezin poziv g. Dr. Josip Poljak, podpredsjednik H. P. D-a i zasluzni pisac ilustriranog »Planinarskog vodiča po Velebitu«, u dvorani kina »Royal« pred znatnim brojem slušatelja. Predavač je s pomoću svojih brojnih i vrlo lijepih diapositiva predio niz prekrasnih planinskih prizora sa Velebita i kao stručnjak i iskusni planinar potanko razložio sve važnije osobine ove najljepše hrvatske planine. — U krilu podružnice osnovana je foto-sekcija, kojoj stoji na čelu ovaj odbor: pročelnik Rudolf Kiraly, tajnik Mišo Matošević, blagajnik Josip Spreizer, ekonom Hugo Donegani; odbornici: Dragutin Vodvařka, Ivan Schwandtner i Pavao Gomboš. Ima nade, da će ovo udruženje svojim radom popuniti oskudicu lijepih slika sa naših gora i tako zorno upozoriti našu javnost na ljepote i draži bliskih planina i u pojedinaca probudit želju, da i u naravi vide ove ljepote. — Ranija osnova o gradnji planinarske kuće na romantičnom izletištu Jankovcu primiče se ostvarenju. Na intervenciju društvenih izaslanika gg. Kiraly-a i Gasteigera tt. S. H. Gutmann je pristala, da dade društvu u 10 godišnji zakup od D 200 zemljište od 400 čhv. na Jankovcu za gradnju planinarske kuće. Velika zadaća leži na slijedećoj upravi, da ovu namisao izvede, a od članova se očekuje, da svojski pomažu upravu u izvršenju ove zadaće. Skupština s burnim odobravanjem prima izvještaj tajnikov na znanje.

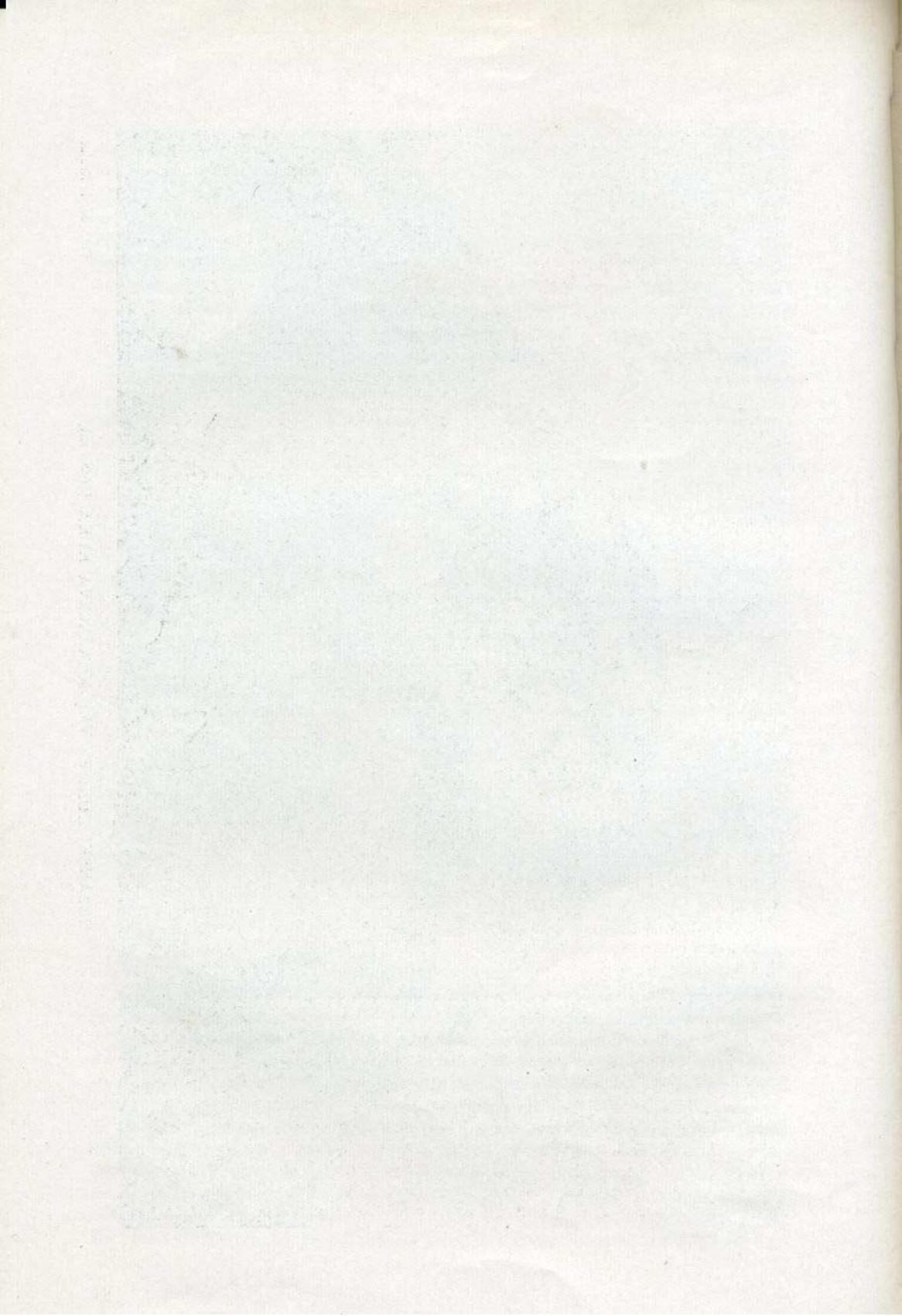
Blagajnik g. Hugo Donegani izvješće o imovinskom stanju: ukupni primitak iznosi D 16.225.84, a izdatak D 4.194.50, te ostaje u blagajni D 12.031.34, od koje svote je uloženo u Gradskoj štedionici D 12.000. Nakon izvještaja revizora g. P. Vuksana o urednom vodenju knjiga skupština prima izvještaj na znanje i podjeljuje upravnom odboru odrešnicu. — Na to se prešlo na izbor novog odbora, koji je sastavljen ovako: predsjednik Dr. Kamilo Firinger, podpredsjednik Rudolf Kiraly, tajnik Mišo Matošević, blagajnik Pavao Vuksan; odbornici dr. Zlatko Springer; revizori: Ferdo Gasteiger, Vjenceslav Stjepanski i Skender Schwalm.

Kod »eventualija« povela se riječ o gradnji planinarske kuće na Jankovcu. Član Kiraly predlaže, da se odmah imenuje privremeni građevni odbor, u koji bi osim upravnog odbora imali biti pozvani na suradnju i neki ugledni građani, što glavna skupština prihvata. Na to je zaključeno, da članovi toga odbora izadu 4. V. na Jankovac radi izbora prikladnog mesta, a nakon toga da se sazove sjednica proširenog građevnog odbora, da se uglave pripravne radnje, kako bi se moglo pristupiti živoj akciji oko sabiranja prinosa.

Foto: D. Stiller, Split

VRANJAČA: DONJI DIO SPILJE

H. P. D. podružnica »Gvozd« u Sisku

držala je 22. II. o. g. svoju V. redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Viktor Borovečki pozdravnim govorom, u kojem se osvrnuo na uspješni rad podružnice u prošloj godini. — U g. 1930. imalo je društvo 126 članova, od kojih je 117 redovno uplatilo članarinu. Broj članova je do neke spoj zbog ukinuća prijašnje trokratne pojedinačne pogodnosti na željeznici. — U prošloj je godini izvedeno 14 izleta sa 65 učesnika; od tih su bili veći: Lipovačka draga i Oštrc (11 članova), Donačka gora (6), Julske Alpe i Karavanke (2), Sjeverni Velebit (4), Sinj (11).

Ski-sekcija, osnovana u prošloj zimskoj sezoni, priredila je u prva dva mjeseca u ovoj godini 5 izleta u okolicu Petrinje. — Sisačko gradsko zaštitstvo zaključilo je 8. V. pr. g., da se »Gvozdu« odstupi zemljište, na kojem je podignuta društvena piramida i paviljon uz godišnji zakup od D 5 na 6 godina. U paviljonu je otvorena restauracija, koju je podružnica predala u najam. Gradaštvu se u velike služi ovim objektima, koji društvu dobro dolaze radi propagande turizma i za priređivanje planinarskih veselica u slobodnoj prirodi. — Društvo je priredilo 3 planinarske veselice s obilnom moralnom i materijalnom dobiti. — Podružnica je 21. IX. 1930. korporativno sudjelovala kod svečanog otkrivanja spomenika blagopokojnom Kralju Petru Velikom Slobođiocu u Sisku, a predsjednik i tajnik učestvovali su u svečanosnom odboru. — U g. 1930. odlikovan je društveni predsjednik g. Viktor Borovečki redom Sv. Save IV. stepena, na čemu mu je odbor čestitao u ime podružnice sa željom, da i u buduće radi tako agilno na plemenitim ciljevima planinarstva. — Iz blagajničkog se izveštaja razabire, da je ukupni primitak u g. 1930. iznosio D 20.100.38, a izdatak D 7.208.06, te ostaje D 12.892.32. Potraživanja središnjici u iznosu od D 2.088.75 potpuno su namirena.

Skupština je ponovo jednoglasno izabrala stari odbor: predsjednik Viktor Borovečki, šef stanice; tajnik Vjekoslav Zadrović, profesor; blagajnik Josip Novak, gradski računovođa; odbornici gdica Anka Lukić, privatna činovnica, Josip Kožarić, profesor; Drachsler Antun, privatni činovnik i Vlado Zulechner, trgovачki pomoćnik. — Reviziono odbor: gdica Josipa Gojmerac, privatna činovnica, Dr. Mijo Zdunić, odvjetnik i Ivan Igrčić, krojački obrtnik.

Z. ROSANDIĆ:

GOSPIĆ

IZ PODZEMNE LIKE

O postanju spilja.

Fizionomiju krških krajeva označuju mnogovrsni površinski i podzemni oblici tla sa značajnim hidrografskim pojavama, koje dolaze pod skupnim imenom: fenomeni krški. Te krške pojave jesu posljedak geološkog sastava tla krških područja i dinamičkog rada onih činilaca, koji učestvuju u veličanstvenom radu oblikovanja lica zemljine površine. Prisustvo vapnenca uz još neko drugo manje rašireno karbonatno kamenje, koje izgrađuje i na stotine metara debele kamene naslage kako u visokim gorama tako i ravnima spomenutih područja, prvi je uvjet formiranja krških pojava. Gdje nema ovoga, tu

nema ni ponornica, podzemnih rijeka, potoka, jezera, snažnih i periodičnih vrela; tu nema škrapa, dolova, vrtača, jama i pećina, nema onih morfoloških oblika krških, koji tako snažno okupiše maštu krškog življa, da ih je njihova bujna fantazija ovjekovječila u obliku pjesme i priče, da ih učini staništem fantastičnih, duhovnih nadljudskih bića. Vapnenac je materijal, iz kojega stvaralački rad prirode gradi spomenute oblike, a tvorac — radnik, koji daje oblik svojoj rukotvorini, jesu one prirodne sile, koje se u nauci zovu — eksogene sile. Za tvorbu takovih oblika najpodesniji je uz spomenuto manje rašireno kamenje — vapnenac. Ostalo je kamenje otpornije, ne da se obradivati, pa zato krajevi s takovim kamenim stijenama nijesu nosioci onih raznovrsnih oblika, koje možemo motriti u vapnenačkim krajevima. Nadasve zanimljive morfološke osebine nosi i lički Krš, gdje su usredotočeni upravo svi fenomeni krški na razmjerno uskom prostoru, pa je radi toga privukao na se pažnju ne samo naučenjaka već i svakog prijatelja prirode. Jednako zanose impozantne ogromne gorske stijene, koje čine skladnu cjelinu s prostranim krškim poljima iskazujući svesilnost rada unutrašnjih — endogenih sila kao i onaj sitni, minuciozni rad eksogenih sila, što najbolje dolazi do izražaja u stvaranju podzemnih oblika i s ovima u vezi nadzemnih tvorbi. Lika je u ovom pogledu jedno od vrlo izdašnih područja, ali još uvek slabo poznato naročito u svom podzemnom, čarobnom i veličanstvenom dijelu.

Jedno od bogatijih pećinskih područja Like među ostalima je kraj u okolišu sela Perušić — Studenci nedaleko Gospića. Na tom relativno uskom području, naročito kod Studenaca, razvijene su u zbijenom odnosu markantnije iako neznatnih dimenzija pećine, od kojih neke nijesu ništa drugo nego ostatak nekad razgranjenog sistema pećinskih hodnika. Njihov je kontinuitet prekinut kasnjim urušavanjem, pa tako dobiše danas izgled samostalno izgrađenih podzemnih šupljina. Prema sadašnjoj situaciji ističu se ove pećine u okolišu Studenaca: Budina, Petrićeva, Gligina pećina Golubnjača, Zbjeg, Ledenica i Sítvukova, a nedaleko Perušića: Samograd, Amiđina pećina i Kozarica.

Eksistencija brojnih pećina i jama u Lici dokazuje, da postoje svi povoljni uslovi za njihov postanak. Radi snažnih orogenetskih procesa, koji izgradiše ličke planine, podnijeli su kameni slojevi ogroman pritisak, koji se očituje nesamo u poremetnji primarnog položaja kamenih slojeva nego i u silnoj raspucanosti stijena. Pukotine na taj način stvorene zalaze srazmjerno i u veće dubine zemljine kore, što dokazuju duboke jame — bezdani zvani. Smjerom pružanja tih pukotina određen je unaprijed i smjer budućeg podzemnog hodnika, jer su pukotine u povoljnim prilikama začetak kasnijih podzem-

nih šupljina. Raspukline u vapnenu znatno se proširuju korozijom, a mogu nastati i na različne druge načine. Za ovaj bi kraj mogao doći u obzir i onaj pojav, da se vapnenac infiltracijom vode zasićene magnezijskim karbonatom, što ga prima otapajući dolomit, pretvara u dolomitično kamenje (dolomitiziranje vapnenca). Time vapnenac mijenja svoj obujam i radi toga se raspucava.

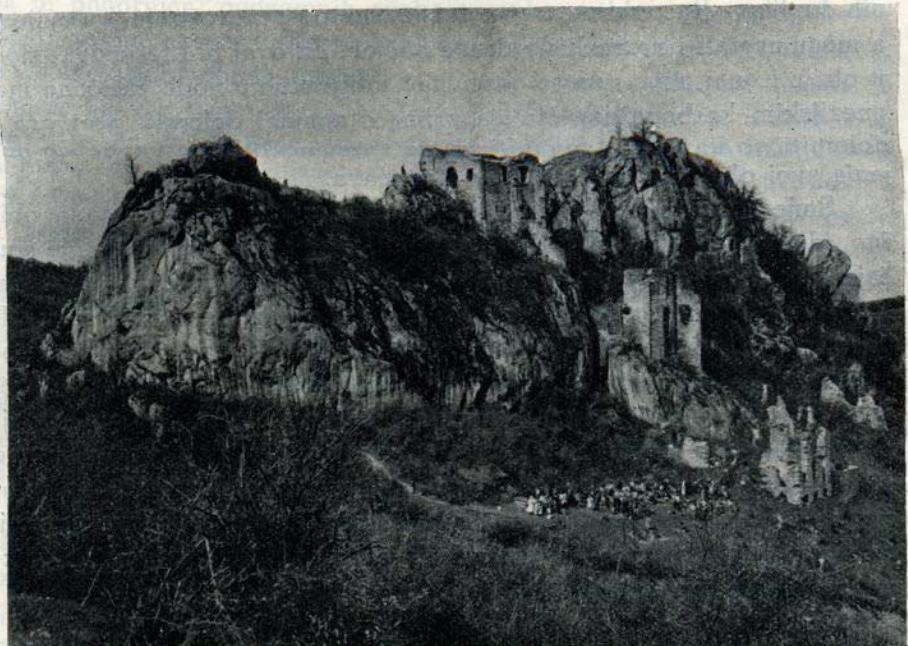
Smjer pružanja glavne osi većine pećina, koje sam dosada obišao, ide uz male izuzetke O-W i N-S. Ovaj pravac pružanja nije slučajan, nego je posvema u skladu s lokalnim tektonskim odnosima. Pećinsko područje okoline sela Studenaca nalazi se prema specijalnoj karti (zona 27 col. XIII) i to prva skupina sjeveroistočno od spomenutog sela između Studenačke glave (669) i kote 612 na okući ceste Perušić—Janjče. Među ovima je najljepša Budina pećina, a najdulja Petrićeva pećina (230 m). Debelo slojene rastrgane vapnene stijene pripadaju gornjokrednim naslagama u cijelom studenačko-perušićkom području. I baš ta debela slojevitost vapnenih masa čini, da ne dolazi tako lako do urušavanja pećinskih tavana, koji su srazmerno dosta tanki.

Svršit će se.

PLANINARSKI SASTANAK NA KALNIKU

U nedjelju, 10. svibnja o. g., sastale su se na Kalniku podružnice naših sjevernih krajeva na poticaj revne podružnice »Ravne Gore« u Varaždinu. Bio je lijep proljetni dan, cvale su šumarice i zimzeleni, prolistala je svježim zelenilom šuma, a ravne se livade prekrile žutom bojom žabnjaka. Priroda se nalazila u najljepšem razvitu, pa nije čudo, da su iz bliza i iz daleka dohrlili drugovi, da se nađu zajedno, da se pozdrave, provesele i porazgovore o potrebama Hrv. Planinar. Društva. Podružnice »Željezna gora« iz Čakovca i »Ravna Gora« iz Varaždina, »Bilo-gora« iz Bjelovara, »Papuk« iz Virovitice, »Bilo« iz Koprivnice bile su obilno zastupane. Razumljivo je da su i kućedomačine, naši stari Križevčani, članovi »Kalnika« zdušno vršili svoju dužnost, dok je iz Zagreba došla veća četa, da zastupa središnjicu. Tu se osobito isticala omladinska sekcija. Bilo je toga dana oko tri stotine planinara na Kalniku.

A Kalnik je stajao i gledao, jer i za njega je to bio dogadjaj. Strme su stijene oživjele planinarima, ozvanjali su poklici i pjesme. U jednoj grupi igra mladež, u drugoj se dogovaraju »stariji« o važnim poslovima, u trećoj se peku odojci. Zajednički sastanak sviju bio je zakazan pod gradom i tu je kućedomačin, križevčanin, tajnik »Kalnika« g. Rotter pozdravio ovo veliko mnoštvo planinara na starodrevnom Kalniku i zaželio im da se ugodno provedu. Zatim je g. prof. Krešimir Filić, predsjednik varaždinske podružnice, lijepim riječima razložio potrebe planinarstva u sjevernim krajevima, ističući u prvom redu gradnju planinarskih kuća. U tome treba da su svi solidarni i da podupiru one, koji se spremaju da grade. Ističe nastojanje »Ravne Gore« i »Željezne Gore« za podizanje planinarske kuće na Ravnoj Gori. Samo uzajamnom pomoći moći će se postići, da se još više proširi planinarstvo i da se članstvu pruži najnužnije. Lijepi govor bio je saslušan s velikim razumijevanjem. Najzad govorio je u ime Središnjice iz Zagreba odbornik Dr. Ivo Horvat, docent na univerzitetu. On je u ime odsutnoga predsjednika pozdravio

GRADINA KALNIK

Foto: Vl. Novak

brojnu braću i sestre planinare i istaknuo važnost ovoga sastanka. Upozorio je, da je Kalnik za razvoj našeg planinarstva i naše nauke od osnovne važnosti. Ta iz Križevaca vodio je prvi planniarski put našega Šlosera i Vukotinovića na Kalnik; Kalnik je bio u prirodoslovnom pogledu prvi obrađen. I danas, kad su začetnici našega planinarstva već davno mrtvi, ne možemo si zamisliti »Hrvatskoga Planinarskoga Društva« bez starodrevnoga Kalnika. Govornik ističe želju, da sada još jače poraste društvenost i smisao za Hrvatsko planinarsko Društvo nakon ovog sastanka na Kalniku. Nakon toga govora razišli su se planinari u raznim smjerovima i vratili se kući ostavljajući u srcu spomen na lijepi i srdačni izlet.

H.

D RUŠTVENE VIJESTI

PRIPOMOĆ VLASTELINSTVA TURN-TAXIS ZA PLANINARSKU KUĆU NA RISNJAKU. Milo nam je, što možemo našim planinarima javiti ugodnu vijest, da je vlastelinstvo Turn-Taxis u Gorskem Kotaru, koje je i dosad vazda spremno izlazilo u susret našemu društvu i uz povoljne nam uvjete predalo 1922. u najam planinarsku kolibu u Smrekovcu pod Risnjakom, nedavno podijelilo na molbu naše podružnice »Velebit« na Sušaku za gradnju nove planinarske kuće pod vrhom Risnjaka pripomoći u iznosu od D 10.000, koja je svota društvu već isplaćena i stavljenā u fond za gradnju te kuće. Društvo je rado prihvatiло uvjet, koji je postavljen kod podjeljenja ove novčane pripomoći, da naime šumsko osoblje vlastelinstva Turn-Taxis (akcionarsko društvo za eksploataciju drva u Beogradu) može svakom prilikom uživati iste pogodnosti u planinarskoj kući na Risnjaku kao i članovi HPD-a. Ugodna nam je dužnost, da i ovim putem u ime Hrvatskog Planinarskog Društva izrazimo vlastelinstvu Turn-Taxis usrdnu zahvalnost na tom ple-

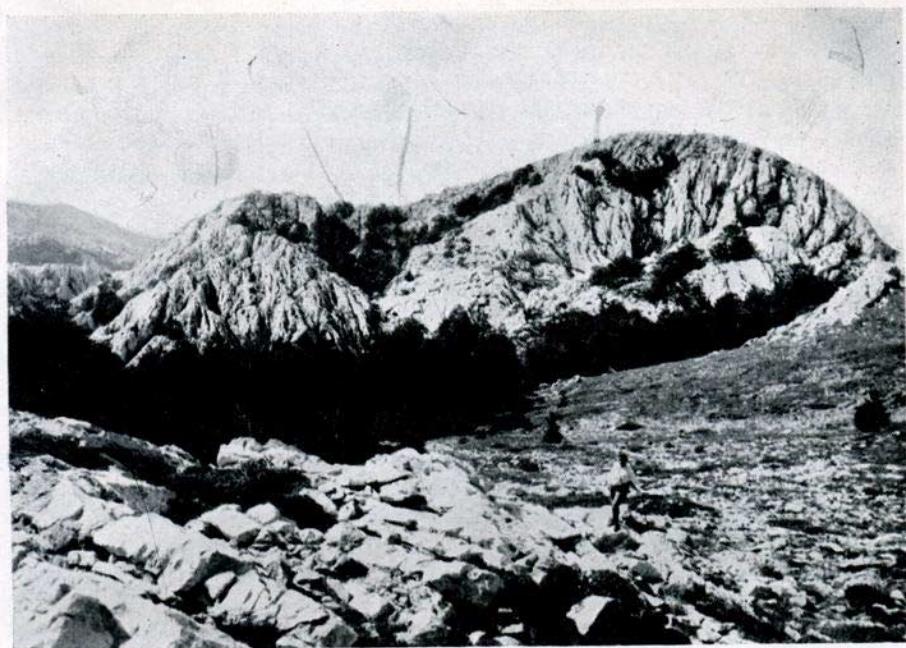

Foto: dr. R. Simonović

ŠUGARSKA DULIBA: SALJEV KUK

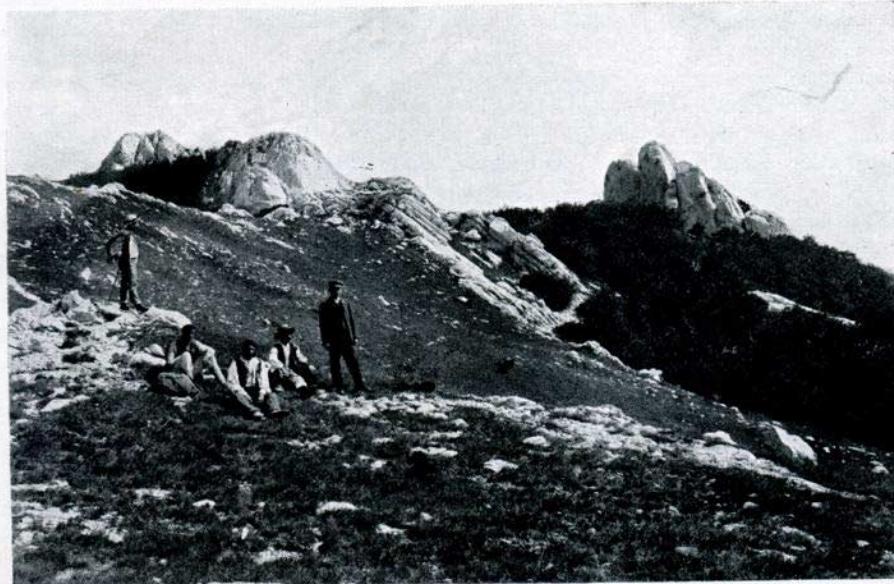
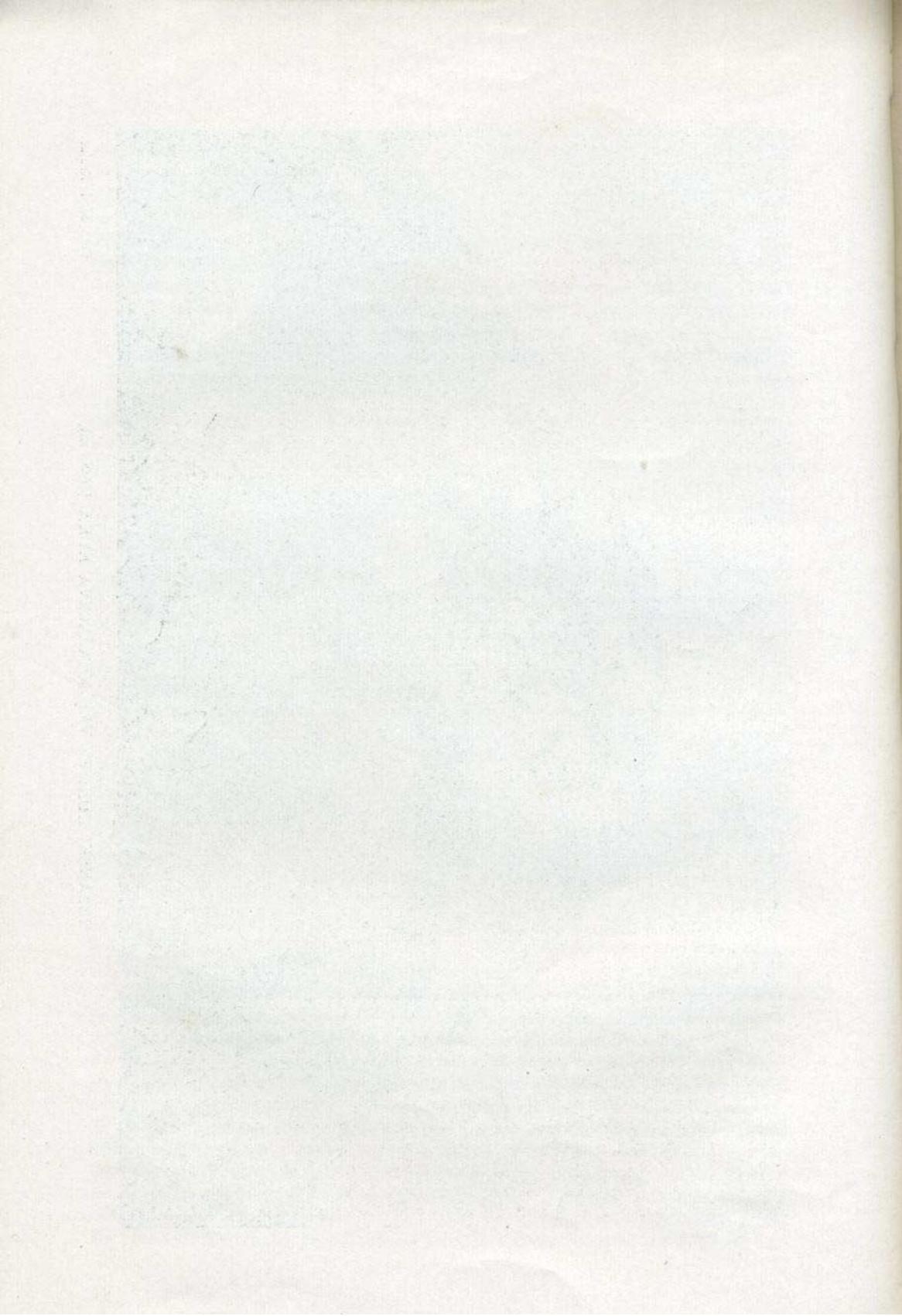

Foto: dr. R. Simonović

ŠUGARSKA DULIBA: VELIKI STOLAC I KRIVI KUK

menitom daru. Tom prigodom možemo javiti, da su pripravne radnje toliko napredovale, da će se skoro pristupiti gradnji.

• **NAŠI PLANINARI U VRANJAČI.** Prigodom Duhovskih izleta u Split dvadeset članova našega društva upotrebiše zgodnu priliku, da posjete čuvenu pećinu Vranjaču kod Kotlenica, koju je HPD podružnica »Mesor« u Splitu sjajno uredila i uvedenjem električne rasvjete pretvorila u čaroban podzemni raj. Svi su izletnici očarani vanrednim krasotama Vranjače, koja se po njihovu sudu uspješno takmiči s Postojnskom spiljom, pače je po nekim detaljima i natkriljuje, a ujedno ne smažu dosta riječi hvale i priznanja o uzornom uredenju pećine. S velikim zadovoljstvom govore o bratskom susretanju splitskih drugova »Mosoraša«, koji su im upriličili taj nezaboravni izlet i bili im uslužni provodići po začaranom carstvu Vranjače. Jednodušno pozivaju sve naše planinare, koji na svom putu obađu Split, da nikako ne propuste priliku, da posjete i razgledaju ovu vanrednu prirodnu znamenitost.

TURISTIČKI POGRANIČNI PROMET S ITALIJOM. U smislu sporazuma o turističkom pograničnom prometu s Italijom, kojeg je tekst priopćen u 5. ovogodišnjem broju »Hrv. Planinara«, imadu članovi HPD središnjice i naših podružnica pravo služiti se pogodnostima toga sporazuma. Uprava našega društva nabavila je tiskanice, kojima se podnosi molba za dozvolu za takav prelaz granice u Julskim Alpama; molbi mora molilac priložiti 2 svoje fotografije i D 5 za specijalnu pograničnu kartu (iskaznicu). Molbe i specijalne pogranične karte proste su od taksa. Takve karte izdaju uprave policije u gradovima i sreska načelstva, u području kojih ima savezno planinarsko društvo, odnosno njegova podružnica svoje sjedište, i to samo na zahtjev dotičnih društava. Zato svatko, tko želi imati taj dokumenat, mora se obratiti na ono planinarsko društvo, čiji je član. Budući da za izdanje specijalnih pograničnih karata valja podnesti molbu dva mjeseca prije putovanja, pozivaju se oni članovi, koji žele takovu kartu za ovu godinu imati, da se u najkraćem roku jave osobno upravi središnjice, odnosno naših podružnica.

OTVORENJE PLITVIČKIH SPILJA. U prošlo je godini direkcija šuma na Sušaku uredila na Plitvičkim Jezerima od 4 novo otkrivene spilje — dvije najljepše i najveće, i to spilju Golubnjaču i spilju Vile Jezerkinje. O tim spiljama izišao je nedavno u »Jutarnjem Listu« (u brojevima od 3., 10. i 23. V. o. g.) potanki opis iz pera našega planinarskog prvaka g. Dr. I. Krajača. Do obje spilje uredene su prostrane i udobne staze, s kojih se dobro vide osim lijepoga toka Korane još i 1. i 2. slap Korane. U samim spiljama uredeni su prelazi izgradnjom staza sa betonskim pločnikom i izgradnjom betonskih stuba. Pored toga u spilje se uvodi električna rasvjeta, koja će po svoj prilici funkcionirati u drugoj polovini lipnja, pa bi se otvorene moglo slaviti 28. i 29. VI. Prema tome moći će se od toga vremena uvesti posjećivanje spilja pod nadzorom vodiča, koga će postaviti spomenuta direkcija. Kako su te spilje po svojoj ljepoti i zanimljivosti nova atrakcija i znamenit ures Plitvičkih Jezera, bilo bi uputno i korisno, da se njihovo otvorene izvrši svečanim načinom uz sudjelovanje ljubitelja i prijatelja Plitvičkih Jezera, a napose sviju naših planinarskih i turističkih društava.

PLANINARSKA SEZONA NA VELEBITU. Ove je godine sve do Duhova nadgorje Velebita sa sjeverne strane bilo pokriveno visokim snijegom, koji se u prošlim godinama u to vrijeme držao na osojnim mjestima i u gudurama. Iсти se pojav ovoga proljeća opaža i na Alpama. Sa Velike se Kapele dalekozorom vidjelo, da je kopnena strana Sjevernog Velebita sve do Šatorine puna snijega, a sa Zavizana javljaju, da ga je ondje u oči Duhova bilo do 2 m debljine. Četiri naša planinara (gg. M. Bothe, direktor Band, Fritsch i Dr. Pšerhof), koji su na Duhove popodili Gojtanov dom na Visočici (1619 m), javljaju, da je sjeverna strana njezina pokrita debelim snijegom i da na vrhu strše visoke snježne strehe. Prema tome je

ljetna planinarska sezona na Velebitu ove godine za kojih 20—30 dana zakasnila. Spomenuti zagrebački planinari bili su prvi izvanji posjetnici Gođanova doma, koji je kroz cijelu godinu otvoren i opskrbljen. U njem nadoše jednog kapetana od vojno-geografskog zavoda sa 8 momaka, koji ondje vrši izmjeru Velebita. Imali su krasan dan, naužili se sjajnih vidika i divne gorske prirode, a u kući našli uzoran red i prijazan susret. Stoga toplo preporučuju braći planinarima, da što češće posjećuju Visočicu, tu najljepšu goru na Velebitu.

VANDALIZAM U SPILJAMA. Iz Gospića nam javljaju žalosnu činjenicu, da su nedavno neki činovnici sa jedne tamošnje željezničke stanice dali nemilo devastirati jednu od najljepših ličkih spilja kod Studenaca i Perušića. Najmljeni su radnici polomili brojne stalaktite i stalagmite, da njima uljepšaju okolinu željezničkih zgrada. Kako se na taj način lakoumno uništavaju znameniti prirodni objekti, koji stoje pod zaštitom zakona, naše se društvo osjeća ponukanim, da tu stvar prijavi nadležnim oblastima i da zamoli kr. bansku upravu Savske banovine, kako bi što prije izdala zakon ili naredbu o zaštiti prirodnih geoloških objekata, da se sprijeći dalje razaranje krških spilja. Poznato je, da je bivša hrvatska zemaljska vlada bila god. 1910. izdala sličnu naredbu o zaštiti spilja (30. VII. i. g. br. 18.937), dok je austrijska vlada god. 1928. izdala novi zakon (od 26. VI. i. god. u 49. broju zbornika zakona austrijske republike) o zaštiti prirodnih spilja, a god. 1929. pravilnik o provedbi toga zakona (br. 16./29. istoga zbornika).

GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA H. P. D-a SREDIŠNICE sazvana je za četvrtak 25. lipnja o. g. u 8 sati na večer u prostorijama »Hrvatske Žene« s običajnim dnevnim redom.

DOVRŠENJE PLANINARSKOG DOMA NA MOSORU. Od H. P. D. podružnice »Mosor« u Splitu dolazi nam radosna vijest, da se sredinom lipnja dovršava unutarnje uređenje Planinarskog Doma na Mosoru, koji će se svečano otvoriti ove jeseni u drugoj polovini rujna.

OMLADINSKA SEKCIJA H. P. D-a SREDIŠNICE održala je 19. V. t. g. svoj glavni godišnji sastanak, na kojem je izabran ovaj odbor: pročelnik Antun Glad, zamjenik Drago Mihajlović, tajnik Slavko Prevendar, blagajnik Josip Rudiković, izletni izvjestitelj Drago Brahm. U ime središnjeg odbora vodio je sastanak tajnik g. J. Vučak, koji je u svom govoru izrazio zadovoljstvo, što u sekciiji vlada sklad i drugarski duh i što članovi aktivno sudjeluju u priređivanju izleta i označivanju putova.

SADRŽAJ: Nj. Vel. Kraljica u Vranjači (s 3 umj. slike u prilogu i 1 slikom u tekstu), str. 141. — Dr. J. Poljak: Sugarska Duliba (s 2 umj. slike u prilogu), str. 144. — Dušan Jakšić: Mont Blanc 4810 m., str. 150. — Glavne skupštine podružnica H. P. D-a: 5. »Mosor« u Splitu; 6. »Ravna Gora« u Varaždinu; 7. »Japetić« u Samoboru; 8. »Jankovac« u Osijeku; 9. »Gvozd« u Sisku, str. 157. — Zv. Rosandić: Iz podzemne Like, str. 163. — H.: Planinarski sastanak na Kalniku (s 1 slikom u tekstu), str. 165. — Društvene vijesti: Dar vlastelinstva Turn-Taxis D 10.000 za novu plan. kuću na Risnjaku. — Naši planinari o Duhomima u Vranjači. — Turistički pogranični promet s Italijom. — Otvorene Plitvičke spilje. — Planinarska sezona na Velebitu. — Vandalizam u spiljama. — Glavna skupština H. P. D-a središnjice. — Dovršenje Planinarskog Doma na Mosoru. — Godišnji sastanak omladinske sekcije, str. 166—168.

»Hrvatski Planinare« izlazi 12 puta na godinu: pretplata stoji godišnje Din 50.— (za dake i naučnike Din 40.—; za inozemstvo Din 70.—). Pretplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Ulica Kraljice Marije 20. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.